

BREDBAND OCH JÄMSTÄLLDHET

Jämställdhetsanalys av bredbandsutbyggnad som
genomförts i Västerbottens kommuner genom
samverkansprojekt Bredband till fler 2016 - 2019

Vkna AB
Emma Möller
Anette Hedqvist
Johanna Engström

Att ha tillgång till ett snabbt och välfungerade bredband är idag en förutsättning för att både kunna ta del av olika samhällstjänster och för att själv kunna vara med och påverka samhället. Med tillgång till bredband med hög överföringshastighet finns det nu förutsättningar för att traditionella arbetsmetoder förändras, nya tjänster och affärsmodeller utvecklas och även beteendemönster kan komma att förändras.¹ Bredbandsutbyggnad är därför liksom all infrastruktursatsning, något som bör studeras och genomföras med ett perspektiv på människan och människans levnadsmönster. Därför är bredband också en viktig aspekt när det gäller jämställdhets- och jämlikhetsarbete. Regeringens Bredbandsstrategi från 2016 lyfte fram att samtliga medborgare måste ha säker och snabb tillgång till internet för att alla ska kunna ta del av olika service på ett jämlikt sätt och för att de hushåll och företag som finns i de mer glesbefolkade delarna av landet ska få liknande möjligheter.²

Jämställdhet är framförallt en fråga om kunskap. För att kunna arbeta för ökad jämställdhet i alla samvihang måste det till en början finnas en förståelse för hur ojämställdhet skapas och återskapas. Att tillämpa ett jämställdhetsperspektiv på bredbandsutbyggnad kan tyckas abstrakt. Men jämställdhet är ett perspektiv och ett arbete som bör appliceras i alla samhällsföreteelser som påverkar människor. Ett jämställdhetsperspektiv på bredbandsutbyggnad är därför högst angeläget, då bredband påverkar hur människor samverkar både med varandra och med samhället i stort.

Vår förhoppning med denna rapport är att visa på hur ett jämställdhetsperspektiv kan integreras i framtida bredbandsstrategier i Västerbottens kommuner genom att bidra med kunskap om hur detta kan göras och visa på varför det är viktigt.

¹ SOU 2014:21 *Bredband för Sverige in i framtiden*, 26.

² Näringsdepartementet. 2016, 8,26. *Regeringens bredbandsstrategi. Sverige helt uppkopplad.*

Innehållsförteckning

Inledning	5
<i>Bakgrund</i>	5
Regional och lokal nivå.....	5
Samverkansprojekt Bredband till fler	5
Projekt mål	6
Målgrupper och prioriteringar av sträckor	6
<i>Metodiska val</i>	7
Varför – Bakgrund, syfte, användning	7
Vad - Analysobjekt, kärnfrågor, bedömningskriterier.....	8
Vilka - Intressenter, medverkande, genomförande.....	10
Hur - Datainsamlingsmetoder, urval	11
Resultat - Värdering, spridning, lärande	11
Forskningsöversikt	13
<i>Genus</i>	13
Könskodning av arbete.....	13
<i>Jämställdhetsintegrering</i>	14
Erfarenheter av jämställdhetsintegrering av kommunal verksamhet.....	14
Könsneutralitet – en omöjlighet	15
Genusperspektiv på samhällsplanering	16
<i>Bra bredband kan bidra till att överbrygga glesbygdens många utmaningar</i>	16
Utflyttningsproblematiken i Norrlands glesbygd.....	16
Kvinnor, företagande och glesbygd.....	17
Olikheter och likheter i kvinnors och mäns företagande	18
Bredband; en förutsättning för företagande	19
Analys	21
<i>Analysresultat undersökning 1. Beslutsprocessen för bredbandsutbyggnad ur ett jämställdhetsperspektiv</i>	21
Prioriteringar av sträckor – vad har inverkat på beslutet?	22
Kommunikationen med byarna	24
Jämställdhet – en ny men välkommen fråga	25
Både kvinnor och män gagnas - viljan att vara könsneutral.....	26
Fokus på effekten - bättre bredband kan innebära många fördelar för gruppen kvinnor.	27
<i>Analysresultat undersökning 2. Påverkan på kvinnors företagande; vilken effekt kan det förbättrade bredbandet ha på kvinnors företagande i länet?</i>	30
Förutsättningar och motivation till att starta företag.....	30
Viljan att bo och stanna på orten.....	31
Kvinnors företagande och bredband.....	32
Efterfrågan	32
Vad innebär det i praktiken?.....	33
Slutsatser undersökning 2	34
Sammanfattning:	35
Vkns rekommendationer inför framtida bredbandssatsningar	35
Källförteckning	37
<i>Tryckta källor</i>	37
<i>Elektroniska källor</i>	38

Inledning

Bakgrund

Sveriges regering samt EU-kommissionen har satt upp mål för bredbandsutbyggnad. De svenska målen framgår av regeringens bredbandsstrategi där det går att läsa att 90 procent av alla hushåll och företag i Sverige bör ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s år 2020. Även att 40 procent av alla hushåll och företag bör ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s år 2015. Målet för år 2015 har uppnåtts. Fortfarande kvarstår att nå målet om att 90 procent bör ha tillgång till 100 Mbit/s år 2020. I bredbandsstrategin anger regeringen att målen för utbyggnaden behöver grundas på en marknadsmässig utbyggnad. Om bredbandsmålen ska nås krävs dock även att det offentliga Sverige är med på olika sätt. Bland de offentliga aktörer som är involverade återfinns kommuner, länsstyrelser, regioner och statliga myndigheter.³

Regional och lokal nivå

Den svenska infrastrukturen är ojämnt fördelad. För att motverka digitala klyftor och skapa förutsättningar för goda levnadsförhållanden oavsett geografisk ort utgör de lokala och regionala bredbandsstrategierna en viktig del i förverkligandet av regeringens bredbandsstrategi. Bredbandsstrategin utgår från att det långsiktiga behovet av infrastruktur ska ingå som en naturlig del i kommunernas utvecklings- och planeringsarbete. Regeringen har även betonat vikten av frågan för kommunerna genom att föra in bredband som ett allmänt intresse i plan- och bygglagen.⁴ Kommuner efterfrågar även på många håll själva en bredbandsutbyggnad är för att kunna erbjuda sina invånare diverse välfärdstjänster, exempelvis digitaliserade sådana inom vård och omsorg som förväntas öka framöver. Tillgång till bredband med hög överföringshastighet är även en viktig faktor för att kunna utveckla företagande utanför tätort.⁵

Samverkansprojekt Bredband till fler

Västerbottens län hör till de glest befolkade delar av landet där marknadskrafterna inte bedöms vara tillräckligt starka för att en bredbandsutbyggnad ska ske utan riktat stöd. Utbyggnaden av bredband i Västerbottens kommuner påbörjades redan i slutet av 1990-talet och har pågått sedan dess, men det finns fortfarande stora områden som saknar bredbandsnät. Samverkansprojektet *Bredband till fler* syftar till att minska antalet "vita fläckar" på bredbandskartan och på så sätt öka möjligheterna för företag och hushåll i Västerbotten att ansluta sig till ett fast bredbandsnät i de områden där detta ännu saknas. De nät som byggts är i form av så kallat NGA-nät som klarar dataöverföring om minst 100 Mbit/s. Projektägare och koordinator är AC-Net och samtliga av länets femton kommuner medverkar.

³ SOU 2014:21 *Bredband för Sverige in i framtiden*, 10.

⁴ SOU 2014:21, 11.

⁵ Ibid:14.

Projektet startades 2015-07-01 och planerar att avslutas 2018-04-30.⁶ Projektet har beviljats medel från ERUF och Region Västerbotten med totalt 22 respektive 5 miljoner kronor.

Projektmål

Projekt Bredband till fler har som övergripande mål 1: Att genom fortsatt bredbandsutbyggnad bidra till Västerbottens mål om att 95 % av länets företag och hushåll ska ha en bredbandsuppkoppling om minst 100 Mbit/s år 2020.

Delmål: Varje kommun på lika villkor ges möjlighet att bygga minst ett ortssammanbindande nät längs prioriterade sträckor under projekttiden.

Projektets övergripande mål 2: Öka kommunernas kunskap och medvetenhet kring jämställdhet i beslutsprocesser vid framtida bredbandsinvesteringar.

Delmål 1: Uppföljning av kommunernas upphandlings- och inköspolicys samt utformning av projektspecifika upphandlingskriterier utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Delmål 2: Presentera relevant könsuppdelad statistik avseende möjligheter till bredbandsuppkoppling för företag som ägs av eller har kvinnor respektive män i sin ledning för politiker och tjänstemän i länets 15 kommuner.

Delmål 3: Presentera möjliga åtgärder för mer jämställda beslutsprocesser för politiker och tjänstemän i länets 15 kommuner.⁷

Målgrupper och prioriteringar av sträckor

Projektets primära målgrupp är företag och hushåll i Västerbotten som saknar en fast fiberbaserad bredbandsuppkoppling. Projektets sekundära målgrupper är kommuner och landstinget i Västerbotten som är i behov av en god IT-infrastruktur för att kunna tillhandahålla service och samhällsinformation. Projektets övergripande mål att 95 % av länets företag och hushåll ska ha en uppkoppling om minst 100 Mbt/s år 2020 omfattar såväl kvinnor som män. Det finns dock ingen specifik regional målsättning om att bredbandsuppkopplingen ska vara jämlikt fördelad mellan kvinnor och män. Tanken är snarare att bredbandsinfrastrukturen ska underlätta för såväl kvinnor som män att bo, arbeta, studera och bedriva näringsverksamhet i länets alla delar med hjälp av distansöverbyggande teknik. I projektansökan konstateras att den exakta fördelningen av projektets insatser mellan kvinnor och män styrs av hur fördelningen mellan kvinnor och män ser ut generellt i kommunen. I projektansökan beskrivs också en tydlig ambition att under projekttiden inhämta större kunskap och kännedom om bredbandsutbyggnadens effekter sett ur ett jämställdhetsperspektiv.⁸

I val av sträckor för utbyggnad av bredband har projektet utgått från varje kommuns lokala bredbandsstrategi där särskilt angelägna områden har identifierats. De byanät som byggs behöver ha ett ortssammanbindande nät (OSN) att koppla upp sig mot och ortssammanbindande nät ska i sin tur byggas där det också finns hushåll eller företag att koppla upp längs vägen. Därför sker dessa två former av utbyggnad synkront och efter en väl utarbetad plan. Projekt Bredband till fler fungerar som en paraplyorganisation under vilket utbyggnad av näten samordnas i samarbete

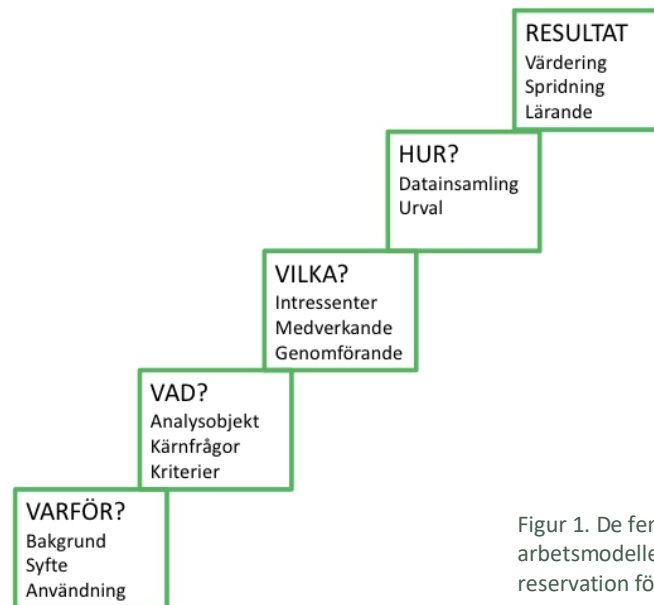
⁶ Projektansökan till Tillväxtverket, samverkansprojekt *Bredband till fler*.

⁷ Reviderad projektansökan till Region Västerbotten, samverkansprojekt *Bredband till fler*.

⁸ Reviderad projektansökan till Region Västerbotten, samverkansprojekt *Bredband till fler*.

mellan AC-Net och kommunerna. AC-Net är projektägare och koordinator för utbyggnad av OSN medan kommunerna själva ansöker om medfinansiering och driver sina respektive byanätsprojekt.⁹

Metodiska val

Figur 1. De fem stegen i arbetsmodellen Trappan, med reservation för viss egen

Vkna har använt arbetsmodell "Trappan" som innebär att en utvärderingsprocess planeras och genomförs i fem faser, fem trappsteg. Modellen ska bidra med en saklig och logisk arbetsföljd, underlätta i att tydliggöra hur utvärderingen organiserats samt bidra till att händelseförloppet i val av utvärderingsmetoder blir transparent.¹⁰

Varför – Bakgrund, syfte, användning

Jämställdhet har från start varit en prioriterad fråga i arbetet med projekt *Bredband till fler* då flera av projektets mål syftar till att bidra till ökad kunskap om kopplingen mellan jämställdhet och bredbandsutbyggnad.

För att uppnå övergripande projektmål 2: *Öka kommunernas kunskap och medvetenhet kring jämställdhet i beslutsprocesser vid framtida bredbandsinvesteringar* beslutade projektledare att projektet behövde samla in mer kunskap om hur dessa arbetsprocesser sett ut hos kommunerna. Detta

⁹ www.ac-net.se

¹⁰ Faugert Sven, Sandberg Bo. *Perspektiv på utvärdering*. Lund: Studentlitteratur AB. 2016, 29 – 30.

för att kunna bidra till kommunernas kunskap om hur bredbandsutbyggnad är kopplat till jämställdhet och regional utveckling samt kunna ta fram konkreta rekommendationer för framtida bredbandsinvesteringar. Vkna AB fick i uppdrag att genomföra kunskapsinhämtande undersökningar som syftade till bidra till att projektet kan uppnå delmål 2 och delmål 3 under övergripande projektmål 2.

För att bidra till projektets delmål 2: *Presentera relevant könsuppdelad statistik avseende möjligheter till bredbandsuppkoppling för företag som ägs av eller har kvinnor respektive män i sin ledning för politiker och tjänstemän i länets 15 kommuner*, beslutades att projektet behövde genomföra en undersökning för att samla in mer information om hur möjligheter till bättre bredbandsuppkoppling påverkar företag längst sträckorna där det nya bredbandet grävs. Valet föll på att intervjua kvinnor som innehar eller sitter i ledningen i ett företag. Detta för att koppla ihop bredbandsutbyggnad med regional utveckling. Syftet är att skapa medvetenhet hos kommunerna om att en bredbandsutbyggnad potentiellt får positiva konsekvenser för kvinnors vilja att bo kvar och arbeta i glesbygden.

För att uppnå delmål 3: *Presentera möjliga åtgärder för mer jämställda beslutsprocesser för politiker och tjänstemän i länets 15 kommuner*, beslutades att projektet behövde genomföra en undersökning som samlade in mer information om kommunernas beslutsprocesser för bredbandsutbyggnaden sett ut ur ett jämställdhetsperspektiv.

Vad - Analysobjekt, kärnfrågor, bedömningskriterier

Vkna AB och projektledare för *Bredband till fler* har under en längre tid haft återkommande samtal om vad som behöver undersökas just när det gäller projektets jämställdhetsinriktning. Processen med att sortera information och välja vilken väg som är mest fördelaktig att gå i projektets jämställdhetsarbete har underlättats genom att tankar och avvägningar konkretiserats i en illustration. Figuren på nästa sida visar vilka möjliga områden som diskuterats för projektets jämställdhetsfokus. De gröna rutorna är de områden som till sist har valts ut som fokus för jämställdhetsutvärderingen. De vita rutorna är de som valdes bort. Figuren förklarar avgränsningen till de tre områden som innefattar en övergripande process samt två undersökningsområden under denna.

Möjliga områden att undersöka	Bakgrund/information	Utmaningar	Bedömning
Övergripande samhällsutvecklingsperspektiv. Glesbygdsutveckling. Ett utbyggt bredband skapar större möjlighet för både kvinnor och män att leva och arbeta på orten.	En välkänd utmaning för Västerbottens län, främst i fjällområdena, är att kvinnor lämnar glesbygden för att söka högre utbildning och män stannar på orten. Näringslivet präglas också på många platser av mansdominerade basnäringar så som gruvor, vatten och skog. Ett förbättrat bredband kan vara en pusselbit i det breda arbetet med att skapa en mer diversifierad arbetsmarknad och en landsbygd som attraherar både kvinnor och män.	Hur projektet påverkar kvinnors vilja att bo kvar, eller flytta in, och bo och leva i dessa kommuner, är effekter vi bara kan se på lång sikt. Svårt att mäta.	Vi väljer denna process som ett övergripande analysprojekt. Fokus på att skapa medvetenhet hos kommunerna om att en bredbandsutbyggnad potentiellt får positiva konsekvenser för kvinnors vilja att bo kvar och arbeta på orten.
Undersökning av kommunala beslutsprocesser. Var bygger vi och varför? Vilka målgrupper prioriteras? Hur ser beslutsprocessen kring bredbands-utbyggnaden ut ur ett jämställdhetsperspektiv?	Relaterar till Övergripande projektmål 2 samt underliggande delmål 3. I och med att kommunerna också har jämställdhetsplaner att utgå ifrån i sitt arbete finns även grund för att de bör applicera ett jämställdhetsperspektiv på processen med att bygga ut sitt bredbandsnät.	Många av kommunerna i projektet har redan genomfört de beslutsprocesser som ligger till grund för bredbandsutbyggnaden. Projektet har inte kunnat erbjuda jämställdhetsexpertis att tillgå i beslutsprocesserna. I bredbandsguiden, en handbok för kommuner framtagen av Sveriges kommuner och landsting i samarbete med Bredbandsforum, nämns inte jämställdhetsplanen gällande den kommunala bredbandsstrategins kopplingar till andra styrdokument.	Vi väljer detta analysobjekt för att projektet ska uppnå Övergripande projektmål 2 samt underliggande delmål 3. Vi väljer att undersöka hur beslutsprocesserna sett ut hos kommunerna genom att i efterhand ställa frågor till bredbandsanavariaga.
Hur påverkar utbyggt bredband kvinnors företagande på glesbygd? Undersökning bland företag som ägs eller drivs av kvinnor och som tagit del av eller planerar ta del av det förbättrade bredbandet.	Bra bredband ger bättre förutsättning för fler företagare och nystartsföretag på glesbygd. Relaterar till delmål 2 under Övergripande projektmål 2. Vi vet att kvinnor har fler trösklar till att starta företag än män, tex bilden av företagaren.	Både kvinnors och mäns företagande gagnas av ett bättre bredband.	Vi väljer detta analysobjekt för att projektet ska uppnå delmål 2 under Övergripande projektmål 2. Bättre förutsättningar för företagande på landsbygd genom bra bredband kan förenkla för företagande i stort och för gruppen kvinnor sekundärt.
Uppföljning av kommunernas upphandlings- och inköpspolicyer samt utformning av projektspecifika upphandlingskriterier utifrån ett jämställdhetsperspektiv.	Relaterar till delmål 1 under Övergripande projektmål 2. Sveriges kommuner och Landsting har tagit fram ett material för hur kommuner bör arbeta med att jämställdhetintegrera upphandlingsförfarande.	Kommunerna har redan genomfört upphandlingsprocesser. Lokala leverantörer av bredband tros ej kunna leva upp till jämställdhetskrav gällande exempelvis könsfördelning och diskvalificeras därmed ur processen.	Vi väljer ej detta analysobjekt eftersom de flesta kommuner redan har färdiga avtal med underleverantörer.
Fokus på ökad jämställdhet inom IT-branschen. Hur arbetar kommunernas IT-enheter med jämställdhet, i egen rekrytering, kultur osv? Hur ser det generellt ut i IT-sektorn i länet?	IT-branschen har länge varit underrepresenterade vad gäller kvinnor, både i stort och på ledande positioner. IT-branschens egen tidning skriver 8:e mars 2017 att andelen kvinnor i branschen inte ökar. I Sverige är endast 5 procent av kvinnorna i åldrarna 16 - 30 år intresserade av arbete inom IT jämfört med 27 procent av männen, enligt en studie av Insight Intelligence.	Jämställdhetsåtgärder i IT-branschen behöver genomföras på bredare front och med långsiktighet. En kortare punktinsats under projekttiden kommer troligtvis inte kunna bidra till långsiktigt hållbara resultat. Kortsiktigt jämställdhetsarbete utan uppföljning faller ofta och kan också bidra till att urholka förtroende för jämställdhetsarbete.	Vi väljer ej detta analysobjekt eftersom projekt Bredband till fler ej kan garantera att en initierad jämställdhetsåtgärder följs upp och fortsätter efter projekttiden.

Figur2. Figur visar valda analysobjekt av flera möjliga analysobjekt för jämställdhetsintegrering av projekt Bredband till fler och beskriver urvalsprocessen för valda undersökningar.

När analysobjekt var valda togs det i samråd med projektledaren fram ett antal kärnfrågor för de två undersökningar som skulle genomföras. Utifrån dessa kärnfrågor byggdes intervjumallar med frågor till undersökningarna.

Undersökning 1. Kärnfrågor angående kommunernas beslutsprocesser.

- Hur har kommunerna resonerat när de valt ut sträckor för bredbandsutbyggnad? Hur ser processen ut bakom detta beslut? Har det funnits ett jämställdhetsperspektiv med i den beslutsprocessen?
- Vilka enheter på kommunen och vilka personer/funktioner har varit delaktiga i beslutsprocessen? Vilka perspektiv har beaktats?
- Hur gick tankarna kring vilka hushåll och företag som skulle prioriteras gällande tillgång till bredband, vilka avvägningar har gjorts?
- Vilka kommunala policydokument och/eller beslut har kommunen använt sig av i beslutsprocessen? Har kommunens jämställdhetsplan använts i processen? På vilket sätt?

Undersökning 2. Kärnfrågor angående hur förbättrat bredband inverkar på företag som ägs eller drivs av kvinnor.

- Har tillgången på bredband haft någon inverkan, eller uppskattningsvis kommer att ha inverkan, på företagets utveckling och tillväxt?
- Hur, på vilka sätt, har det utökade bredbandet påverkat ditt företag?
- Har nya möjligheter öppnats upp för dig? Vilka?
- Använder ditt företag digitala medier?
- Hur pass stor inverkan har företaget på dig/ditt liv?
- Hur ser du på att bo på din ort? Har det varit ett aktivt val?

Vilka - Intressenter, medverkande, genomförande

Enligt projektansökan ska projektet använda sig av extern kompetens som besitter specifik expertis inom jämställdhet. Därför genomförs valda undersökningar och analys av Vknas jämställdhet och organisationsutveckling AB.

Undersökning 1 beslutade Vknas genomföra bland de lokala projektledarna i projektets medverkande kommuner alternativt den person i varje kommun som av projektledaren ansågs bäst lämpad att kunna svara på frågor om beslutsprocessen för bredbandsutbyggnaden. Personer valdes alltså utifrån deras kunskap och närhet till analysobjektet. Nackdelar med att välja just dessa personer kan vara hemmablindhet, partiskhet, möjlighet att svar påverkas av egna intressen samt att undersökningen tar tid från andra arbetsuppgifter. Av de femton kommuner som medverkar i projektet medverkade 10 kommuner i undersökning 1.

Undersökning 2 genomfördes bland de företag som befinner sig längs de valda sträckorna för bredbandsutbyggnad i de fjorton kommunerna och som ägs av eller drivs av kvinnor. Att undersökningen fokuserar på företag med just kvinnor i ledning har att göra med att företagande traditionellt varit och fortfarande är en mer vanlig syssla hos män. Vknas ville undersöka om ett utökat bredband har någon inverkan på kvinnors företagande och vilja att starta företag. Detta kan sedan tas i beaktning i ett regionalt perspektiv utifrån problematiken i att kvinnor flyttar från glesbygden in till större städer. Frågeställningen läggs därför kring hur en jämställd bredbandsutbyggnad potentiellt kan

få positiva konsekvenser den regionala utvecklingen och kvinnors vilja att bo kvar och arbeta i glesbygden.

Vkna har intervjuat kvinnor med företag som fått tillgång till och börjat nyttja det nya bredbandet angående deras uppfattning om hur det påverkar deras möjligheter som företag. Flera kommuner har dock inte färdigställt sin bredbandsutbyggnad, för några fattas sista delen på sträckorna fram till hushåll och företag. Undersökningen innefattar därför även företag som enbart erbjudits tillgång till det nya bredbandet men som ännu inte blivit uppkopplade, angående deras uppfattning om vad det nya bredbandet kommer att innebära för deras möjligheter som företag.

Hur - Datainsamlingsmetoder, urval

Vkna har valt att kombinera kvantitativ datainsamling med kvalitativa intervjuundersökningar för både undersökning 1 och 2. De kvantitativa datainsamlingarna kompletteras med kvalitativa intervjuer eftersom analyserna bygger på individernas upplevelse och subjektiva uppfattning. Intervjuerna har genomförts genom så kallade *strukturerande intervjufrågor*, dvs att den som intervjuar har varit ansvarig för intervjuens förlopp och att det ämne som undersöks blir uttömt. Frågorna är uppbyggda för att ge ett beskrivande svar där det varit viktigt att ge utrymme för individens egna beskrivningar av upplevelser. Frågorna har även kombinerats med *uppföljningsfrågor* för att uppmuntra intervjupersonen att fortsätta sin beskrivning och ge vidare utläggningar. Intervjuförfarandena tog mellan 10 till 40 minuter/person. På grund av den geografiska spridningen genomfördes båda intervjuundersökningarna genom telefonintervjuer.

I rapportens analysdel lyfts flera av intervjupersonernas egna citat fram då intervjupersonernas egna ordval och sätt att uttrycka sig är en viktig del i att förstå deras subjektiva mening. Citaten är så obearbetade som möjligt, men delar av citat har tagits bort för att inte avslöja informanternas identitet.

Undersökning 1. Varje projektledare har tidigare under projektet fått svara på en digital enkät angående beslutsprocessen för bredbandsutbyggnaden. Vkna sammanställde enkätsvaren som fick utgöra grund för en intervjumall för att få en så komplett bild av beslutsprocessen som möjligt. Intervjuer ger möjlighet att ställa följdfrågor och få ut mer kvalitativ kunskap om hur beslutsprocessen sett ut ur ett jämställdhetsperspektiv.

Undersökning 2. Varje projektledare har under projektets gång fått bidra med listor på vilka företag som erbjudits eller kunnat koppla upp sig på det nya bredbandet som byggts längst projektets bredbandssträckor. Dessa listor har använts i urvalet av företag att kontakta för intervju. Urvalet av företag har varit begränsat då projektets bredbandssträckor nått ut till väldigt små byar. Urvalet har därför inte kunnat göras så breddat som varit önskvärt när det gäller storlek på företag, bransch, antal verksamma år och så vidare. Dock har urvalet slumpmässigt fallit relativt väl ut vad det gäller mångfald av företag. De urval som gjorts har gällt att företaget ska vara aktivt och inneha F-skattesedel.

Resultat - Värdering, spridning, lärande

I det avslutande steget har Vkna sammanställt kunskapsinsamlingar och gjort analyser från det insamlade materialet, för att på så sätt bidra med en bild av hur det förbättrade bredbandet inverkar på kvinnors företagande på landsbygden. Men även utifrån detta ge bra och konkreta rekommendationer för hur kommunerna bör arbeta med jämställdhet i beslutsprocesser vid framtida bredbandsinvesteringar. Tillsammans med projektledaren har samtal förts om vikten av att

undersökningarnas resultat får spridning i projektets femton medverkande kommuner. Projekt Bredband till fler planerar i dagsläget att presentera undersökningar och resultat på ett seminarietillfälle där samtliga representanter från kommuner samt styrgrupp närvarar, samt även kommunikationsansvariga från kommunerna och utvalda/tillfrågade kommunpolitiker. Under seminarietillfället diskuteras hur resultaten kan användas och hur varje kommun bäst tar vara på resultaten från undersökningarna. Tex hur kommunerna ska arbeta med jämställdhet i bredbandssatsningar framöver och hur de tar in regionala utvecklingsperspektiv i sin befintliga arbetsgång för denna typ av större satsningar. Här får kommunerna möjlighet att i utbyte med varandra komma fram till sina egna lösningar och de får även eget ansvar och ägarskap över hur frågan ska leva vidare i varje kommun. Resultatet av denna dag blir också en kommunikationsplan som kommunerna själva aktivt varit delaktiga i att ta fram och som därför har goda förutsättningar att efterlevas.

Forskningsöversikt

Genus

Begreppet genus används för att kunna förklara och förstå hur samhällsstrukturer påverkar kvinnor och mäns liv. Genus introducerades inom forskningen under 1980-talet som ett komplement till begreppet kön¹¹. Förenklat kan begreppet förklaras som det sociala könet, då det beskriver sociala och historiska aspekter av kön, dvs normer för hur kvinnor och män ska vara. Det är dessa normer vi brukar kalla för könsroller. Kvinnor och män anpassar sig, medvetet eller omedvetet, för att leva upp till de förväntningar som samhället och andra människor har på kvinnor och män och kvinnlighet och manlighet. Detta gör att människor ofta känner sig mer hemma inom antingen kvinnliga eller manliga områden.¹²

Könskodning av arbete

Föreställningar om genus skapar förutsättningar för hur människor får och inte får vara som kvinnor och som män. Det är därför kvinnor och män ofta lär sig att bejaka motsatta egenskaper och intressen. Detta påverkar även vårt val av arbete. I och med kvinnornas inträde på arbetsmarknaden under 1900-talet skapades avskilda rum och separerade arbetsområden där kvinnors uppgifter inte skulle inkräkta på mannens arbetsuppgifter och där kvinnors löner var avsevärt lägre.¹³ På så vis grundades en könssegregering på arbetsmarknaden mellan kvinnor och män som till stor del finns kvar idag och påverkar våra val av studier, yrken och roller på arbetsmarknaden. Det finns helt enkelt olika förväntningar på vad kvinnor och män ska intressera sig för och arbeta med. Könssegregeringen på arbetsmarknaden är därför inte en konsekvens av kvinnors och mäns fria val utan av traditionella könsroller som fortsätter att ge kvinnor och män förutbestämda roller att spela i arbetslivet.¹⁴

När exempelvis en bransch, ett yrke, en arbetsuppgift eller ett kunskapsområde på grund av könssegregering betraktas som typiskt kvinnliga eller manliga brukar vi säga att det är könskodat för kvinnor eller för män. Det betyder att samhället i stort associerar just det området till antingen kvinnor eller män. IT-branschen är ett exempel på en bransch som är könskodad för män och teknik samt bredbandsutbyggnad är kunskapsområden som ofta traditionellt associerats till män även om detta idag på många håll börjar ifrågasättas och förändras. Både kvinnor och män på arbetsplatser är medskapare till att yrken och arbetsuppgifter är och fortsätter vara könskodade för antingen kvinnor eller män, till exempel genom sättet att prata om arbetet och de kompetenser som associeras till olika arbetsmoment. Att arbeten, områden och ting könskodas är en företeelse som gynnar män i mycket högre grad än kvinnor, eftersom saker som anses vara typiskt manligt ofta har högre status än det som anses typiskt kvinnligt.¹⁵

¹¹ Lykke, N. *Genusforskning: en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. Stockholm: Liber, 2009.

¹² SOU 2005:66. *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål*.

¹³ Hirdman, Yvonne. *Genus- om det stabila föränderliga form*. Malmö: Liber, 2003.

¹⁴ SOU 2004: 43. *Den könsuppdelade arbetsmarknaden*. Fritzes offentliga publikationer.

¹⁵ Linghag, Sophie, Wahl, Anna. (2013). *Män har varit här längst*. Lund: Studentlitteratur, 2013.

Jämställdhetsintegrering

Jämställdhetspolitiken i Sverige har det övergripande målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhetsintegrering har sedan 1990-talet¹⁶ varit regeringens huvudsakliga strategi och arbetsätt för att uppnå detta. Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av beslutsprocessen, och av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet. Jämställdhetsintegrering utgår nämligen från att jämställdhet skapas där resurser fördelas, beslut fattas och normer skapas. Jämställdhetsperspektivet ska därför ingå i varje kommuns ordinarie struktur och på så sätt finnas med i det dagliga arbetet för att motverka att det ses som ett sidospår och en separat fråga.¹⁷

Erfarenheter av jämställdhetsintegrering av kommunal verksamhet

Arbete med jämställdhet inom kommunal verksamhet kan handla om många olika saker, till exempel att granska ekonomisk och politisk makt utifrån ett könsperspektiv, kartlägga könsfördelningen av kvinnor och män i olika sammanhang (representation), att undersöka vad som utgör normen i samhällsplanering. Jämställdhetsarbete kan också innefatta arbete med att upprätthålla mänskliga rättigheter genom fokus på att tex uppmärksamma och förebygga våld eller diskriminering och trakasserier. För att kunna använda ett jämställdhetsperspektiv behövs först en gemensam förståelse för vad jämställdhet är. Vilka problem är det som vi ska försöka lösa? Det är viktigt att tidigt avgränsa arbetet och välja ett tydligt fokusområde för att komma igång. Att faktiskt göra något istället för att försöka göra allt. Tidigare erfarenheter av jämställdhetsintegrering i kommunal verksamhet visar att det finns en stor poäng med att arbetet sker stegvis. Det gäller att anpassa jämställdhetsinsatsningen till vad som faktiskt kan fungera i den egna organisationen. Ett första enkelt steg kan handla om att börja skriva ut "kvinnor och män" i styrdokument istället för "medborgare" eller "brukare". Det kan verka som en enbart symbolisk åtgärd men kan i praktiken fungera som en ögonöppnare som kan få betydelse för att upptäcka och åtgärda ojämställdhet.

Framgångsrikt arbete med jämställdhetsintegrering av kommunala verksamheter har visat sig kombinera policynivån med verksamhetsnivån. Arbetet måste vara ledningsstyrt, men alla nivåer måste vara med. Det är viktigt att de personer från verksamheten som faktiskt arbetar med de processer som ska jämställdhetsintegreras får vara delaktiga i planering och utformning av jämställdhetsåtgärder. Faktisk jämställdhet handlar ju även om de mer informella processerna, dvs. kulturen i en organisation, förhållningssätt, värderingar och invanda mönster. Utan konkreta förbättringar på verksamhetsnivå blir det ingen skillnad i praktiken. Arbetet på verksamhetsnivå kan dock riskera att bli personbundet, att metoderna inte dokumenteras vilket leder till att kunskapen stannar i den enskilda enheten utan att föras upp och fästas i de bestående strukturerna. Jämställdhetsarbetet behöver byggas in i det ordinarie arbetet med planering, utveckling och uppföljning av verksamheterna. Sedan har linjecheferna kanske den viktigaste rollen: att översätta

¹⁶ Proposition 1993/94:147

¹⁷ Regeringens skrivelse 2016/17:10, 45. *Makt mål och myndighet*.

policyn till konkreta mål och skapa en kultur som ger förutsättningar för att kunna verka för faktisk förändring. Jämställdhetsarbetet får inte stanna vid att vara en välformulerad plan i en byrålåda.

När balans mellan policynivån med verksamhetsnivån av jämställdhetsarbetet inte fungerat kan tjänstepersoner ofta uppleva en frustration kring att de ska hantera väldigt komplexa frågor och att ansvaret för jämställdhetsarbetet trycks nedåt. Det är såklart viktigt att de målformuleringar och "smarta frågor" som ställs högt upp i organisationen också känns relevanta och kan realiseras i praktiken hos medarbetare "på golvet". För att möjliggöra ett levande förbättringsarbete krävs också att medarbetare kan avsätta tid för analys och reflektion angående den egna verksamheten. Jämställdhetsinsatser kan göras för att nå omedelbara eller kortsiktiga resultat, som till exempel att rekrytera fler kvinnor till en viss enhet eller för att nå långsiktiga resultat, som till exempel insatser för att på sikt minska mäns våld mot kvinnor i samhället. Jämställdhetsarbete som syftar till att uppnå långsiktiga resultat utgår mer från att ändra de bakomliggande orsakerna till problemen och på längre sikt skapa bättre förutsättningar. Det kan då upplevas som svårt att se och förstå alla kopplingar mellan jämställdhetsåtgärderna och vad som skall uppnås. Då är det viktigt att inte tappa fokus på det eftersträfvade resultatet, visionen.¹⁸

Könsneutralitet – en omöjlighet

Kvinnor och män i dagens Sverige åtnjuter samma formella lagliga friheter och har ofta på papperet samma rättigheter och skyldigheter. Det kan finnas en uppfattning om att kvinnor och män är fria att själva hitta sina roller i samhället och att politiken och den kommunala verksamheten därför inte ska inverka eller försöka styra kvinnors och mäns val i vardagen. Argumentet som används är ofta att jämställdhetsintegreringsarbete vars syfte är att undvika att låsa fast kvinnor respektive män i vissa könsroller istället befäster och förstärker könsroller genom att just benämna dem och synliggöra dessa roller. Är det ändå inte bättre att förhålla sig neutral och behandla alla medborgare lika utan att ta någon hänsyn till kön? Det kan låta som ett övertygande argument men bygger på en omedvetenhet om att ojämställdheten faktiskt existerar, oavsett om vi benämner den eller inte, och att ojämställdhet, om vi inte blir medvetna om den, fortsätter att byggas in i samhällets strukturer. De skillnader som finns mellan kvinnors och mäns livssituation och möjligheter beror inte enbart på deras individuella val. Genusstrukturer har inverkan på våra individuella val redan från det att vi är barn och sedan vidare upp i vårt vuxna liv och yrkesliv. På så sätt vidmakthålls ojämställdhet och fortsätter att skapa olikheter och orättvisor inom organisationer genom att rutiner och arbetsätt baseras på föreställningar om kön. Att vara medveten om dessa pågående strukturer behövs för att lära sig uppmärksamma dem, kunna benämna dem och därigenom kunna arbeta för förändring. I kommunal verksamhet vill en gärna tänka att en kan ha ett könsneutralt förhållningssätt. Att det är möjligt att behandla alla människor lika oavsett ålder, kön med mera. Men könsneutralitet blir nästan alltid ett annat ord för könsblindhet. Att blunda för att kvinnor och män fortfarande har olika livserfarenheter och på vissa sätt fortfarande lever olika liv. Konsekvensen blir att planeringen ofta utgår från mannen som är normen i samhället och att kvinnors erfarenheter ofta förbises.¹⁹

¹⁸ Sveriges kommuner och landsting. *Håll i och håll ut - Erfarenheter av jämställdhetsintegrering i kommuner och landsting*. Stockholm:2014, 46-48, 75-78.

¹⁹ Jalakas Anne, Larsson Anita. *Jämställdhet nästa! Samhällsplanering ur ett jämställdhetsperspektiv*. Lund; Studentlitteratur, 2014, 51.

Genusperspektiv på samhällsplanering

I planering av kommunalt arbete visar det sig att de levande människor som ska ta del av servicen alltför ofta är osynliga. Planeringen använder sig istället av abstrakta termer så som bilister, cyklister, arbetsföra, brukare eller användare. Detta skapar avstånd och gör även att det kommunala arbetets inverkan på människors vardag förblir otydligt. Det är viktigt att synliggöra medborgarna i planeringen och att se att gruppen medborgare också utgör en ganska brokig skara av olika grupper och unika individer med olika förutsättningar, förväntningar och viljor.

De behov som skiljer sig mellan samhällsgrupper av människor har i många fall uppstått på grund av ojämlika förhållanden i samhället. Därmed krävs det samhällsförändringar och investeringar som utjämnar maktskillnader och ojämlik tillgång till olika resurser. Ett genusperspektiv på samhällsplanering förutsätter att de kvinnor och män som skall dra nytta av planeringen synliggörs. Samtidigt kan vi inte utgå från att gruppen kvinnor eller män besitter speciella medfödda egenskaper och därmed behov. Kön är inte en egenskap hos en person utan beskriver mötet mellan människor och vår omgivning och hur genus har inverkan på detta. Kön kan rent konkret innebära att kvinnor tar ett större vardagsansvar för barn, har sämre förutsättningar att kunna ta eller tilldelas en chefstjänst eller att kvinnor inte hörsammars på samma sätt i beslutssammanhang. Detta beror inte på inneboende egenskaper hos gruppen kvinnor utan på hur genus påverkar både individer, grupper och organisationer.²⁰

Bra bredband kan bidra till att överbrygga glesbygdens många utmaningar

Även om Sverige generellt sett har en relativt god tillgång på bredband så är tillgången till bredband med högre överföringshastigheter ojämnt fördelad mellan tätorter och glesbygd. Med digitaliseringens möjligheter i en allt snabbare globalisering av världen kan bredband vara en viktig nyckel för Norrland, speciellt glesbygden. Nya behov och möjligheter kan skapas för glesbygden i och med digitaliseringen. En väl utbyggd bredbandsinfrastruktur är också viktig för att kunna bo och driva företag på glesbygden. En av de utmaningar som ofta lyfts fram för Norrland är de stora avstånden. För att kunna överbrygga dessa är all infrastruktur oerhört viktig, det gäller både vägar, järnvägar, flyg och bra digitala förutsättningar genom bra bredband.²¹

Utflyttningsproblematiken i Norrlands glesbygd

En utmaning för Norrlands inland är att kvinnor, och särskilt unga kvinnor, väljer städerna framför landsbygden i högre utsträckning än män vilket leder till något skeva befolkningsmönster. Idag är det dock vanligare än tidigare med en högre rörlighet för jobb och utbildning, och både kvinnor och män är mer mobila och har ofta ett fritids- eller delårsboende på landsbygden.²² Lars Westin, Professor vid Centrum för regionalvetenskap vid Umeå universitet (CERUM) menar att det krävs förnyelse inom

²⁰ Jalakas, Larsson. *Jämställdhet nästa*: 57-60.

²¹ SOU 2017:1, 270. *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd*.

²² SOU 2017:1, 266.

många områden för att investeringar ska fortsätta att göras i Norrland. Han lyfter också kvinnornas roll i Norrland och det faktum att Norrland länge haft svårigheter med att attrahera kvinnor vilket han kopplar till den ensidiga arbetsmarknaden då arbetstillfällena för kvinnor länge främst handlat om den offentliga sektorn. Westin anser att kommunerna i Norrland, både de med större städer och de mer glesbefolkade, är i behov av en förnyelse av arbetslivet för att öka sin attraktivitet.²³ Att som ung person välja att bo kvar på landsbygden kan också förknippas med att ha en lägre ambitionsnivå. Det anses i vår samtida berättelse om vad som ger framgång och inte vara "fel val" att stanna kvar just på grund av att landsbygden traditionellt kunnat erbjuda färre utbildnings- och arbetsmöjligheter. Att flytta däremot ger positiva signaler om att vilja satsa på utbildning, kompetens, att vilja resa och utveckla sig. Staden får i vårt samhälle ofta stå för och representera det moderna och utvecklingsinriktade och därför betraktas ungdomar i städerna som bärare av dessa värderingar medan landsbygdens unga blir till deras motpol.²⁴

Hur ser det ut med befolkningen i Västerbotten då? I samtliga 15 kommuner bor det fler män än kvinnor. Störst mansöverskott är det i Skellefteå. Andelen äldre är högre bland kvinnor än bland män i samtliga kommuner men i åldersgruppen 20–64 år råder dock det omvända, andelen män är högre än andelen kvinnor. I den yngsta åldersgruppen, 0–19 år är andelen män högre än andelen kvinnor i 9 av 15 kommuner.²⁵

Den yngre delen av landsbygdsbefolkningen flyttar iväg för att exempelvis studera på annan ort. Detta behöver inte nödvändigtvis vara ett problem för kommuner. Inte så länge de har förmågan att attrahera tillbaka den högutbildade arbetskraften. Högutbildade är i större grad representerade i områdena kring storstäderna och kring de stora universitetsstäderna²⁶.

Det finns en rad attribut som är särskilt attraktiva för den yngre delen av befolkningen i allmänhet och den högutbildade delen av befolkningen i synnerhet. Dessa attribut är i stor utsträckning kopplade till större städer, dess variation och täthet. Detta lockar till sig arbetskraft vilket betyder att många väljer att inte flytta tillbaka till landsbygdskommuner, efter examen. Stadsområden erbjuder koncentrationer av arbetsplatser med goda matchningsmöjligheter åtminstone inom ett rimligt pendlingsavstånd. Stadsområden innebär även en bättre tillgänglighet till ett rikt och varierat utbud av produkter, tjänster, service och upplevelser. Det fungerar till hög grad också som attraktionsfaktorer²⁷. Ett väl utbyggt bredband kan möjligen bidra till att vända upp och ner på den associationen att det endast är storstaden som kan erbjuda goda utbildnings och arbetsmöjligheter

Kvinnor, företagande och glesbygd

Företagsamheten i Västerbottens län ökade under 2016 för sjunde året i rad till nya rekordnivåer. Företagsamheten bland kvinnor är fortfarande låg i jämförelse med företagsamheten bland män. Det innebär att det finns en stor potential för den totala företagsamheten att öka om den växer ytterligare hos kvinnor.²⁸

²³ Westin, Lars. *Norrland och Umeå 2070*. CERUM, Umeå universitet. 2015, 21-22.

²⁴ SOU 2014:6, 9-11 Bilaga 12. Susanne Stenbacka, *Män utanför städerna – om konstruktionen av rurala maskuliniteter och identiteter under förändring*.

²⁵ Länsstyrelsen Västerbotten. *Kvinnor och män i belysning*, 2017.

²⁶ Jordbruksverket AOL1:2, 23. *Allt om att bo, leva och vara på landsbygden*.

²⁷ Jordbruksverket AOL1:2, 26.

²⁸ Svenskt Näringsliv. *Företagsamheten 2016 - Västerbottens län*. 2016, 5f)

Det finns flera orsaker till varför personer väljer att bli företagare. För många handlar det om viljan att driva något eget, medan andra blir företagare mer av nödvändighet. Oavsett orsak till att starta och driva företag, är det inte lika vanligt att kvinnor driver företag som att män gör det. Bland alla förvärvsarbetande kvinnor var det 2015 fem procent som arbetade som företagare. Motsvarande andel bland män var elva procent.²⁹

Tillväxtverket har analyserat nyföretagarstatistiken och tagit fram data på hur stor andel av nya företag som drivs av män och av kvinnor, respektive av män och kvinnor tillsammans, uppdelat per län. Det finns tydliga regionala skillnader. Andelen nya företag ledda av kvinnor varierar mellan 38 procent (Kalmar) och 24 procent (Västernorrland) med ett snitt för riket på 31 procent. Andelen nya företag ledda av män varierar mellan 67 procent (Blekinge och Västernorrland) och 40 procent (Jönköping) med ett rikssnitt på 60 procent. I Västerbotten var statistiken 2012, 66 procent för män och 24 procent för kvinnor, alltså en väldigt stor skillnad mellan kvinnors och mäns nyföretagande.³⁰

Till skillnad från Sverige i stort ökar företagsamheten bland kvinnorna i Västerbotten enligt 2016 års mätning. Nyföretagsamheten bland kvinnorna i länet är därmed högre än någonsin tidigare. Dock är den fortfarande lägre än i de flesta andra svenska län.³¹

Olikheter och likheter i kvinnors och mäns företagande

Det är inte länge sedan kvinnors rättigheter att starta företag inte fanns överhuvudtaget. Det var exempelvis först 1846 som änkor fick rätt att driva företag, 1874 som en gift kvinna fick bestämma över sin egen inkomst och 1921 som kvinnor fick rösträtt. Detta är en viktig förklaring till de skillnader som finns kvar i dag – skillnader mellan kvinnor och män förs ofta omedvetet vidare mellan generationerna.

Inom ramen för förändringar av företagandet och synen på företagandet har det även skett förskjutningar av hur kvinnors företagande uppfattas. Vi kan konstatera att dessa förändringar i synen på kvinnors företagande är större än den faktiska förändringen i kvinnors företagande.³²

Statistik visar att kvinnor och män driver företag i alla branscher, men i olika omfattning. Färre kvinnor driver till exempel företag inom bygg, och färre män driver företag inom personliga tjänster. Detta beror till stor del på de fortsättningsvis ganska traditionella studie- och yrkesval som unga gör. Då det är vanligt att starta företag utifrån sin yrkeskompetens leder detta till att företagandet är könsuppdelat på samma sätt som på arbetsmarknaden. Kvinnors förutsättningar för företagande påverkas till stor del av denna könssegregering inom arbetsmarknaden. Kvinnor är ofta yrkesverksamma inom skola, vård och omsorg där det på många sätt är andra förutsättningar för företagande än i flera andra branscher.

Många företagare startar upp sin verksamhet samtidigt som de har en anställning, förmodligen eftersom det är mindre riskfyllt. I RAMS-statistiken³³ har alla förvärvsarbetande en huvudsysselsättning som företagare eller anställd. Huvudsysselsättningen kan sedan kombineras med en anställning eller ett företagande som bisyssla. Kvinnor kombinerar i större utsträckning än män sitt företagande med en anställning. Av de kvinnor som var företagare år 2015 hade var fjärde en

²⁹ www.scb.se

³⁰ Tillväxtverket. 2015, 64. *25 år med kvinnors företagande – Från osynligt till drivkraft för tillväxt.*

³¹ Svenskt näringsliv 2016, 11. Företagsamheten – västerbottens län.

³² Tillväxtverket. 2015, 65. *25 år med kvinnors företagande – Från osynligt till drivkraft för tillväxt.*

³³ Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (SCB).

anställning vid sidan av sin huvudsysselsättning som företagare. Bland de män som var företagare hade knappt en femtedel en anställning som bisyssla.

Kvinnor driver även i större utsträckning små företag. Nästan 70 procent av kvinnorna hade ingen anställd i sitt företag medan hos männen var motsvarande andel 56 procent. Männen arbetade även ofta som företagare i ett aktiebolag medan kvinnor oftare drev företag som enskild firma.³⁴

Likheterna mellan kvinnors och mäns företagande är dock fler än skillnaderna vid jämförelse av företag inom samma bransch, utvecklingsfas och geografiska område. En fortsatt ökning i antalet och andelen företag som drivs av kvinnor innebär ökade möjligheter till förnyelse i näringslivet, då alla människors kompetens, erfarenheter, affärsidéer och affärsmodeller tas till vara som drivkraft för näringslivets utveckling och konkurrenskraft. De hinder som kvinnor möter i sitt företagande liknar också de hinder som unga företagare och företagare med utländsk bakgrund möter. Det är viktigt att alla företagargrupper har samma möjligheter att starta, driva och utveckla företag oavsett kön, ålder och bakgrund. En lärdom är att bristande kunskaper om genus och jämställdhet är en utmaning i designen av insatser som riktar sig till företag. Stereotypa föreställningar om vad kvinnor och män efterfrågar och behöver för att starta, leda och utveckla företag kan ibland leda till insatser med innehåll som inte alltid möter företagarnas faktiska behov. Goda kunskaper om genus är därmed en framgångsfaktor i alla delar i kedjan inom företagsfrämjandet. Även på policynivå är det viktigt med en analys och diskussion om vilka perspektiv som formuleras för att främja kvinnors företagande. Risken är annars att mannen som norm och kvinnan som "avvikande" förstärks när det istället handlar om att ordinarie företagsfrämjande insatser inte når och omfattar kvinnors och mäns företagande på lika villkor.³⁵

Kvinnors kraftiga underrepresentation kan betraktas som en samhällsekonomisk förlust, eftersom det innebär att affärsidéer och viljan att driva något eget inte omsätts i nya växande företag. Jobbskapande, tillväxt och innovationer uteblir när företagandet inte tar fart. Det är också högst anmärkningsvärt att Sverige, som präglas av att kvinnor tidigt etablerade sig på arbetsmarknaden, ännu har högre andel yrkesaktiva kvinnor än omvärlden samt har ovanligt jämställda attityder, ligger i botten av EU-länderna när det kommer till kvinnors företagande.³⁶

Bredband; en förutsättning för företagande

Bredbandsforum³⁷ är en del av regeringens bredbandsstrategi och bidrar till målen i strategin uppnås. Forumet främjar samverkan kring bredbandsutbyggnad. Det sker genom att företag, myndigheter och organisationer möts för att tillsammans identifiera hinder och hitta lösningar som ökar tillgången till bredband i hela landet.

Vid en jämförelse av Svenskt Näringslivs ranking av företagsklimatet³⁸ med Post- och telestyrelsens kartläggning av företagens tillgång till snabbt bredband³⁹ fann Bredbandsforum ett tydligt samband både 2014, 2015 och 2016. I de kommuner där företagen totalt sett är mest nöjda med sina förutsättningar, har fler företag också tillgång till snabbt bredband. I en ny jämförelse med siffror från 2017 återfinns samma samband.

³⁴ https://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Artiklar/Farre-kvinnor-an-man-driver-foretag/ 2018-02-27

³⁵ Tillväxtverket. 2015, 7. 25 år med kvinnors företagande – Från osynligt till drivkraft för tillväxt.

³⁶ Svenskt näringsliv. Januari 2013, 19. Äntligen ett lyft för kvinnors företagande i Sverige.

³⁷ www.bredbandsforum.se

³⁸ Svenskt näringsliv. September 2017. Lokalt företagsklimat – ranking 2017.

³⁹ PTS-ER-2017:7. Mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2016.

Bland de 20 högst rankade kommunerna 2017 har i genomsnitt 59 procent av företagen tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s, jämfört med 37 procent i de 20 lägst rankade kommunerna.

I Svenskt Näringslivs enkätundersökning har företagen även specifikt svarat på hur nöjda de är med it- och telenätets utbyggnad och kvalitet i sina respektive kommuner. När vi jämför företagens svar med bredbandskartläggningen ser vi ett tydligt samband mellan tillgången till högre hastigheter och hur nöjda företagarna är med it- och telenätet i kommunen.

Tillgång till ett snabbt och framtidssäkert bredband är alltså en betydande faktor, både för stora och små företag. Möjligheten att få en snabb bredbandsuppkoppling kan även påverka uppfattningen om företagsklimatet i en kommun. I dagsläget har 63 procent av Sveriges företag tillgång till bredband med en överföringshastighet om 100 Mbit/s enligt PTS senaste bredbandskartläggning.⁴⁰

⁴⁰ www.bredbandforum.se

Analys

Analysresultat undersökning 1. Beslutsprocessen för bredbandsutbyggnad ur ett jämställdhetsperspektiv.

Bredbandsutbyggnaden genom projekt *Bredband till fler* beskriver de lokala projektledarna som en del i ett fortlöpande arbete med att kontinuerligt bygga ut bättre bredband i kommunerna. Precis som projektet syftar till nämner de flesta vikten av att äntligen kunna få bygga ut fibernät till de så kallade "vita fläckarna" på sin kommuns bredbandskarta och därigenom kunna bira till ökad service för boende i glesbygd. Kommunala Bredbandsstrategier togs fram eller uppdaterades i kommunerna för några år sedan eller i samband med projektstart. Alla kommuner uppger att de har utgått från sin bredbandsstrategi i arbetet med projekt *Bredband till fler*. De flesta kommunernas bredbandsstrategier innehåller dock inte specifika bestämmelser om exakt vilka sträckor som ska prioriteras i bredbandsutbyggnad.

Tidigare har bredbandsfrågor alltid legat på IT-avdelningen men idag har flera kommuner placerat projektet på utvecklingsavdelningar. De flesta menar att det finns en tydlig koppling till samhällsutveckling och att bredbandsutbyggnad ska planeras med ett större utvecklingsperspektiv precis som all annan infrastruktur.

De flesta beslut i processen kring bredbandsutbyggnaden har tagits av den lokala projektledaren, som oftast är en tjänsteperson, i samråd med den tillsatta styrgruppen som träffats ett par gånger per år under projekttiden. De flesta kommuner har ansträngt sig för att få en sån bred blandning av kompetenser inom styrgruppen som möjligt, blandning av tjänstepersoner från flera avdelningar samt politiker.

"Styrgruppen spänner över flera olika enheter, vi har även samhällsplaneringsperspektiv. Vi har velat få med olika kompetensområden. Vi träffas regelbundet. Vår landsbygdsutvecklare är mycket ute och träffar grupper på landsbygden, i byarna, företag och organisationer som uttrycker behov. Där få vi mycket input."

Både i stora och små kommuner är projekt *Bredband till fler* fast förankrat i politiken medan prioritering av sträckor verkar vara en tjänstepersonfråga. De tjänstepersoner som arbetat med bredbandsutbyggnaden har ofta lagt fram ett förslag på sträckor som politiken har klubbat igenom. Varje kommun delfinansierar också projektet men det verkar inte varit mycket diskussioner kring det eftersom det i samtliga kommuner funnits en stor efterfrågan från glesbygden om bättre bredband och alla kommuner ser många förväntade positiva effekter.

Vissa av de intervjuade projektledarna har efterträtt en person som slutat och besitter därför inte all kunskap om hur kommunen planerade inför projektet och vilka beslut som togs i början. Andra projektledare har också påpekat att det gått några år sedan projektstart och att de inte längre minns alla beslut i detalj.

De flesta intervjuade beskriver att alla personer i kedjan i den egna kommunen främst varit måna om att få ut så mycket som möjligt av pengarna, att nå så många som möjligt med bredbandet. De anser

att samarbetet fungerat bra både inom kommunhuset, med de aktuella byarna och med underleverantören som gräver ner bredbandet.

Vkna's rekommendationer:

Vkna vill till framtida bredbandsprojekt poängtera vikten av en bra dialog mellan kommunerna i planeringsfasen av projektet. Detta för att säkerställa att alla kommuner får samma möjlighet att sätta samman en styrgrupp med kompetenser från flera olika kommunala enheter som ska fungera som ett bollplank och stöd för den lokala projektledaren. En styrgrupp bestående av exempelvis både IT-samordnare, personal från samhällsplanering och utvecklingsenhet samt politiker kan bidra med fler perspektiv till planering och genomförande av bredbandsutbyggnaden och säkerställa att processen genomförs med ett större utvecklingsperspektiv precis som all annan utbyggnad av infrastruktur. Här finns också möjligheten att tänka till kring representation och tillsätta en styrgrupp med en så jämn könsfördelning som möjligt.

Prioriteringar av sträckor – vad har inverkat på besluten?

Dessa faktorer nämns i intervjuerna, här presenterade i lista utan inbördes ordning:

- Prioritering av sträckor i närhet av redan byggda områdesnät
- Prioritering av sträckor utifrån planer på samförläggning med väg- eller vattengrävning
- Prioritering enligt Jordbruksverkets poängsystem
- Prioritering av engagerade byar som själva samlat in många namn på personer som vill ansluta till bättre bredband och som bidrar med sin lokalkunskap i processen.
- Prioritering av större byar och byar med en positiv demografisk utveckling
- Prioritering av områden med många permanenta boende.
- Prioritering av sträckor, byar med fler företag
- Prioritering av sträckor, byar med skola
- Prioritering av sträckor utifrån geologiska förutsättningar, enklare att gräva för maskiner.

Större kommuner som behövt göra mer av ett urval mellan flera byar har tittat på olika kartor som rör demografi och utveckling för orterna. De redan byggda områdesnäten har också på många håll styrt var de ska bygga länkarna mellan nät, OSN, Ortsammanbindande nät. Eftersom det rör sig om så stora geografiska områden mellan olika glesbefolkade områden så behövs fler länkar mellan nät och länkar mellan områden än i södra Sverige berättar projektledare. Mindre kommuner uppger ofta att detta bredbandsprojekt nu möjliggör grävning till de allra sista byarna i kommunen som nu kan få bredband. De valda byarna har på vissa ställen inte haft någon uppkoppling överhuvudtaget tidigare. För många mindre kommuner har därför urvalet fallit sig ganska självklart och de uppger att de inte behövt ställa olika byars intressen mot varandra.

Prioritering av sträckor har på de flesta håll också skett utifrån samförläggning. Ex att Vattenfall ska gräva på vissa sträckor och då passar kommunen på dra bredbandet samtidigt som Vattenfall gräver. Det sparar pengar för kommunen men kommunen blir samtidigt också till viss del beroende av Vattenfall och måste invänta deras arbetstakt osv. Det har också varit vanligt att kommunerna väljer sträckor utifrån att fortsätta bygga bredband som en förlängning av tidigare projekt där de inte haft möjlighet att gräva hela vägen fram till vissa byar. Att det redan var förberett för en dragning av bredband som pengarna i projekt *bredband till fler* nu kunde bekosta.

”Utifrån bredbandsstrategin har vi bestämt en prioritering och det är utifrån dem och projektets krav som vi har valt sträckor. Den första prioriteringen rör områden där elnätsägare själv bygger ut

där och gräver, där ska vi samförlägga med dem. Vi samförlägger även med Vattenfall, det styr till mesta del. Det är mer ekonomiskt och miljövänligare. Vi har egentligen inte sorterat utifrån personers behov. Vi har inte så mycket byar att ställa mot varandra. Andra prioriteringar är näringslivet för att värna om dem. I varje by försöker vi se till verksamheten, utifrån behov. Vi prioriterar även där telefonen släcks ner, Telia släcker ner mycket nu, det måste vi också kompensera för.”

Vissa kommuner anger att de valt de sträckor som redan definierats som viktigast för kommande bredbandsutbyggnad i bredbandsstrategin. Andra menar att de valt byar som ligger något längre ner i prioriteringsordning enligt bredbandsstrategin och att detta ofta är ett resultat av att vilja välja de byar som själva visar mest intresse. Eftersom byarna ofta gräver ner sitt byanät, eller sista sträckan fram till husen, själva vill kommunen att det ska finnas ett engagemang. Många kommuner anger att byarnas eget intresse och engagemang har varit väldigt styrande i valet utav vilka sträckor som ska prioriteras för bredbandsutbyggnad. Byarna har fått anmäla intresse om att få vara med i projektet. Byarna har ofta själva fått lägga ner mycket förberedelsejobb med att ge kommunen den information som behövs och själva gräva sista sträckorna till husen.

”Ibland har många byar visat stort intresse och det har uppstått konkurrenssituation mellan vilken by som ska prioriteras för bredbandsutbyggnaden. Då har ofta praktiska förhållanden så som var det är enklast att gräva, eller var det går att samförlägga med grävning av vattenledningar osv fått avgöra. Man vill också välja enklare sträckor för att veta att man kommer att hinna med utbyggnaden under utsatt tid.”

Flera projektledare berättar att det viktigaste i valet av sträckor för dem har varit att följa det poängsystem som Jordbruksverket tagit fram som guidning vid bredbandsutbyggnad. De har helt enkelt valt de byar som får högst poäng i deras system.

De flesta kommuner hävdar att det inte funnits specifika målgrupper som skulle prioriteras i bredbandsutbyggnaden. Många berättar ändå att de prioriterat att dra bredband till områden som haft många företag.

”Det har ju varit på den nivån att vissa företag funderat om de ska kunna fortsätta bedriva sin verksamhet alls om de inte skulle kunna få ett bättre bredband”.

”Vi har konto på Upplysningscentralen så vi kan se hur många företag som finns i de olika byarna. De vill oftast teckna abonnemang.”

Några nämner också att de prioriterat byar med många permanenta boende eller byar med skolor i valet av vilka sträckor som bredbandet skulle dras.

De underleverantörer som gräver ner själva bredbandet i backen är ofta upphandlade sedan tidigare av kommunen. I de allra flesta fall har underleverantörer bara grävt enligt kommunens anvisningar och inte själva haft någon direkt påverkan på själva beslutsprocessen. Underleverantörerna har dock ofta haft en återkommande kommunikation med kommunen om vilken väg bredbandet ska följa till den valda byn, för att kunna ta den väg som är enklast att gräva på, i syfte att undvika de svåraste terrängerna, berggrund osv. Denna kommunikation verkar på de flesta håll fungerat bra men ibland blir det tydligt att kommunen och underleverantören har olika perspektiv utifrån sina olika verksamheter.

”Underleverantören som gräver arbetar ju mer för kommersiella syften. De tittar på vad som är rimligt och möjligt utifrån deras perspektiv och vi ser vad vi tycker vore bra ur ett samhällsperspektiv. Det har ibland varit utmanande i den kommunikationen, att vi har olika perspektiv, då är det naturligt att det blir en diskussion.”

Någon projektledare menar också att kommunen borde få mer självbestämmande i beslutsprocessen om var bredband ska dras och att det kunde göra det lättare för kommuner att exempelvis ta med jämställdhetsperspektiv i processen.

”Man hade kunnat tänka mer jämställdhet om pengarna varit uppdelade i pott, öronmärkta för varje kommun, så att varje kommun själva kan avgöra sträckor endast utifrån sina behov och ta med jämställdhet och andra perspektiv i beslutsprocessen på ett lättare sätt. Nu har det varit så strängt vad vi får bygga gällande områdesnäten, vi kan inte riktigt följa vår strategi.”

Vknas rekommendationer:

Fortsätt arbeta för fortsatt bra dialog och samarbete kommunerna emellan för att få nya perspektiv på vilka sträckor som ska prioriteras och att få stöd i varandra gällande hur ett jämställdhetsperspektiv kan integreras i beslutsprocesser.

En viktig del av det förberedande arbetet är att kartlägga och analysera de alternativa sträckorna för att inventera olika behov och kunna nå mål (tex. jämställdhetsmål, regionala utvecklingsmål). Exempel på frågeställningar kan vara: hur ser utflyttning/inflyttning ut till området? Hur är fördelningen mellan antal kvinnor och män? Hur och av vilka används samhällstjänster i området? På vilka olika sätt kan bredbandet förbättra och underlätta människors vardagliga liv?

Kommunikationen med byarna

Samtliga projektledare berättar att de haft mycket kontakt med byar på orten som visat intresse för bredbandsutbyggnaden. Det verkar vara lite olika kommunikationsvägar från kommunen ut till medborgarna om möjligheten att få bättre bredband via kommunens utbyggnad av nätet. Några menar att kommunen gått ut med information till samtliga hushåll i kommunens annonsblad. Andra berättar att kommunikationen gått ut mer riktat direkt till byaföreningar som fått anmäla intresse. Alla kommuner har sett ett stort engagemang från ett flertal byar om att få bredband draget och många projektledare har också prioriterat de byar som visat mest intresse.

”Det är stort tryck från bybor om att få bli inkopplade. De byar som är aktiva och vill mycket kommer oftast lite högre upp på listan. Då är det en eller ett par personer i byn som har driv och samlar in namn. Man vill ju att folk ska stanna och bo kvar och det här bidrar till det”.

”Det har varit mycket intressant att få lära känna dessa byar som nu har fått bredbandet. Hur många företag som ändå finns där. Det har ju verkligen betydelse med bra bredband för dem, det finns så mycket verksamhet där som vi inte visste existerade”

Engagerade bybor kan också besitta stor lokalkunskap som är viktigt för kommunen att komma åt. Exempelvis var i byn det fungerar att gräva och var grävningen kan stöta på hinder. Det kan dock ofta vara så att kommunikationen från byn blir avgränsad till ett par personer. Projektledare berättar att det ofta är samma personer som driver byaföreningen, vägföreningen, vattenföreningen och som sköter alla kontakter med kommunen. Flera projektledare menar att de uppmanat byaföreningarna att tänka till kring representation och försöka se till att både kvinnor och män finns med i samtalen om bredbandsutbyggnaden i byn. Många projektledare berättar att de upplevt att det oftast är fler män än kvinnor med i samtalen.

”Det finns alltid en gammal kultur i varje by (...) Men vi vill inte ha någon grabbhörna. Det ska helst vara blandat, då kommer man längst med tankar och idéer. Idag kommer bredband

användas på så många nya sätt så flera personer med olika bakgrund och tankar behöver finnas med i processen så vi inte missar något.”

Någon projektledare berättar också att hon tror att det kan givit viss effekt att hon som kvinna hört sig för och frågat bybor kring bredbandsutbyggnaden vilket kan bidra positivt på könsfördelning hos de engagerade byborna.

”Könsfördelningen har varit rätt så jämn i den byagrupp jag har träffat. Men jag vet att i andra byar är det fler män som driver på och är engagerade. Jag tror också att om jag som kvinna börjar att dra i vissa trådar så är det lättare för fler kvinnor att haka på. Sedan tillfrågar kanske dem i sin tur fler kvinnor i byn, utifrån sina nätverk. Då tror jag det blir fler kvinnor med i processen än om det är män som startar upp och söker folk till träffar”.

Vknas rekommendationer:

I kommande bredbandsprojekt behöver kommuner säkerställa att samtliga medborgare kunnat ta del av informationen om den kommande bredbandssatsningen på liknande sätt, dvs att information gått ut via flera kanaler och till samtliga hushåll. Vknas uppmanar till kreativitet vad gäller att kommunicera och möta medborgare, både kvinnor och män. Att våga prova nya sätt, nytt språk och nya kanaler för att samtala och samla in idéer, önskemål och behov från olika grupper av människor. Detta för att öka möjligheter till att det blir en mångfald av personer tar del av information och kan delge sina åsikter.

Även att kommunicera utåt till kring de förändringar som faktiskt görs. Lägg det bredband på nya sträckor är det något positivt som händer orten, vilket bör synas utåt för att ge en tilltalande bild av orten.

Ett förslag är också att när information om att bredbandet nu finns på plats skickas ut, passa på att trycka på alla de positiva saker som bättre uppkoppling kan medföra. Kanske kan detta rent av leda till nya idéer som förverkligas och gör platsen till en än mer levande bygd?!

Jämställdhet – en ny men välkommen fråga

Alla projektledare berättade att de upplevt att det kändes svårt att veta hur de skulle tillämpa ett jämställdhetsperspektiv i sitt arbete med utbyggnadsprocessen. Många minns bredbandsprojektet ”Fyran” som genomfördes i kommunerna för ett par år sedan och menar att det var då jämställdhetsperspektivet nämndes för första gången. Kommunerna även fick då ta del av en workshop i jämställdhet. Projektet *Bredband till fler* verkar ha lyckats med att föra upp tankar om jämställdhet kopplat till bredband på bordet igen. Det är alltså inte första gången kopplingen jämställdhet och bredband görs för kommunerna men projektledarna vittnar om att det är svårt att veta hur de ska kunna jobba konkret med frågan och flera av dem menade att de hade välkomnat stöd kring hur de skulle kunna jobba med jämställdhet i det vardagliga arbetet som de utför. Många uttryckte sig positiva till att bredbandsprojekt idag innehåller jämställdhetsperspektiv men samtliga intervjuade uttryckte på olika sätt svårigheter med att jobba med jämställdhetsfrågan. Flera berättade dock att projekt *Bredband till fler* bidragit till att samtalen om jämställdhet kopplat till bredband nu fördes mer även på tjänstenivå, inte bara på politisk nivå.

”Jo men jämställdhet och bredband det har funnits med, men vi pratar om det mer nu i verksamheten. Politikerna tror jag försökt tänka på det tidigare men nu pratar vi även på tjänstenivå. Politikerna haft de styrningarna tidigare än vi nere på organisationen.”

”Jämställdhet är svåretablerade frågor som vi inte jobbat med så mycket förut. De är absolut välkomna. Men hur ska det göra någon effekt när det inte selekteras? Det känns svårt att förstå hur vi kan bli bättre, vad vi kan göra mer för jämställdheten när vi inte får stöd i det här tänket heller, eller vetat hur vi ska göra.”

”Jämställdhetsarbetet genomsyrar ju egentligen allt. Det är en ständigt bestående faktor vi måste förhålla oss till i kommunen. Det har vi haft tidigare men det skadar ju inte att det påpekas extra. Men om byggnationen i sig ska bli jämställd så tror jag det blir svårt. Vi behöver folk utifrån som kan ge oss andra perspektiv på det här. Vi kanske själva fastnar på fel saker, i om vi ska anställa kvinnliga traktorförare för grävningen, och då hamnar vi i att vi inte kan anställa. Finns säkert många fler perspektiv som skulle föra tanket framåt.”

Många av projektledarna berättade också att de uppskattade den träffen *Bredband till fler* anordnat där samtliga projektledare från kommunerna bjöds in för att bland annat prata om hur de tänkte kring jämställdhetsmålen.

”Jag tycker det var spännande med mötet vi hade där vi alla kommuner kunde prata om dessa frågor och hur vi får ihop det. Det var bra tankegångar med hur man ska kunna lyfta det. Det känns nog svårt för de mindre kommunerna, vi måste värna om alla för det är så lite folk att välja på. Vi kan inte sortera ut något, så hur ska vi tänka jämställt då?”

Vkna:s rekommendationer:

I framtida bredbandsprojekt med tydligt framtagna jämställdhetsmål rekommenderar Vkna att det finns med extern jämställdhetskompetens redan från projektstart. Jämställdhetskompetens bör också rådfrågas i planering och framskrivning av projekt. Jämställdhetsexpertisen behöver sedan finnas med som stöd och bollplank med kommunerna för att det ska bli lättare för projektledare att arbeta med ett jämställdhetsperspektiv i de arbetsuppgifter de har. Jämställdhetsstödet ska kunna ge förslag på konkreta aktiviteter kring jämställdhet som ska genomföras i projektet.

Vkna rekommenderar också att projektledaren tillsammans med jämställdhetsexpertisen tydligt kommunicerar betydelsen och effekten av jämställdhetsintegrering i projektet. Samt förklarar hur detta korrelerar till projektets mål. Detta för att skapa förståelse och engagemang kring jämställdhetsperspektivet och det arbete som ska utföras inom det.

Både kvinnor och män gagnas - viljan att vara könsneutral

De flesta av de intervjuade projektledarna gav på olika sätt uttryck för en vilja att vara könsneutral i sitt arbete i bredbandsprojektet. Många ansåg att ett könsneutralt förhållningssätt är det enda rätta att tillämpa eftersom själva bredbandsutbyggnaden når ut till både kvinnor och män som slutanvändare och det förbättrade bredbandet kommer att ha inverkan på både kvinnor och mäns liv.

Flera projektledare var också osäkra kring huruvida ett jämställdhetsperspektiv på bredbandsutbyggnaden möjligen kunde bidra till att cementera könsroller istället för att utmana dem. Det fanns funderingar kring huruvida ett jämställdhetsperspektiv skulle kunna innebära att ge fördelar åt antingen gruppen kvinnor eller gruppen män eller att projektet på något sätt skulle styra medborgarnas val kring tex bredbandsanvändning.

”Det enda vi konstaterat när vi resonerat om dessa frågor är att man inte gör någon skillnad. Oavsett vem du är. Alla har samma förutsättningar, det är samma kostnader, det är samma möjligheter.”

”Vi vill ju inte heller bidra till att cementera roller. Vi ska ju inte styra vad som anses kvinnligt eller manligt. (...) Det som styr hur bredbandet används är normer och kultur. Hur slutanvändaren använder bredbandet kan vi inte styra.”

”Vi har inte byggt där det finns många kvinnor som är företagare specifikt. Vi har byggt där det finns företag och vi tror att det kommer lika många kvinnor till gagn.”

”Det är svårt att lägga in jämställdhetsaspekter i ett sådant konkret projekt kring bredband. Det är ju effekter av utbyggnaden som kan ge jämställdhetseffekt. Män liksom kvinnor har jämlik tillgång. Sedan om kvinnor använder bredband i en lägre utsträckning, det kan vi inte påverka. Jag utgår från att även kvinnor använder och drar nytta. Jämställdhet är inget vi kan styra över i det här projektet. Vi har iaf en ambition att vi inte ska missgynna någon.”

Vkna rekommendationer:

I början av kommande bredbandsprojekt bör samtliga projektledare utbildas i genuskunskap och praktiskt jämställdhetsarbete. Hur kan vi tänka och handla kring nerläggning av fiber i relation till jämställdhetsmål, till regionala utvecklingsmål osv? Vilken betydelse har vårt arbete för den enskilda människan och för Västerbotten i stort? Det är viktigt att projektledarna förstår hur olika beslut de tar också får olika effekter. Detta är förstås också en stor möjlighet att vara med och påverka ett samhälle åt en mer jämställd riktning.

Vkna rekommenderar att avsätta tid för att diskutera och analysera vilka konsekvenser olika beslut skulle kunna få för kvinnor, för män, för bygden etc.

Fokus på effekten - bättre bredband kan innebära många fördelar för gruppen kvinnor.

Många av projektledarna hade också i sina resonemang kommit fram till att bredbandsutbyggnaden i slutändan ändå kommer att gagna kvinnor på många olika sätt och att det kan vara ett relevant jämställdhetsperspektiv för projektet – att få upp ögonen för och se på vilka olika sätt kvinnors liv påverkas av ett förbättrat bredband.

Hos speciellt de mindre kommunerna fanns förhoppningar om att ett väl fungerande bredband skulle kunna bidra till ökad tillväxt och konkurrenskraft för kommunen. Att det tex kan påverka fler hemvändare att våga ta steget att flytta tillbaka från stad till livet på landsbygd, exempelvis för att komma nära naturen.

”Vi vet att många vill flytta tillbaka när de fått barn på grund av den fina naturmiljön men det är ju inte så många som gör det. Man kan inte bara leva av fin miljö”.

”Vi måste behålla ungdomen. De flesta far ju faktiskt. Men en bra uppkoppling kan vara skillnaden mellan att komma tillbaka hem och att inte komma hem.”

”Genom ett bättre bredband blir byarna med beboliga för fler, för kvinnor och för den yngre generationen. Barnbarnen kan vilja komma dit även på vintern.”

Hos små kommuner kunde flera projektledare berätta att de själva såg en utveckling av att många kvinnor flyttade från landsbygden, speciellt de yngre kvinnorna som ofta lämnar för studier på annan ort. Här kunde bredbandet spela en stor roll, ansåg de, för att exempelvis skapa möjligheter till distansstudier på orten och att bredda arbetsmarknadens valmöjligheter för just unga kvinnor.

”Det här kan ju vara skillnaden mellan om en kvinna stannar i kommunen eller inte. För det är ju oftast kvinnorna som far. Om de bor ute i en by och har tankarna på ett företag så småningom så kanske det kan vara fiber som får dem att våga stanna kvar. Tjejerna går vidare till högskola, killarna går oftast mera praktiska linjer där det alltid finns jobb här på orten. För tjejerna finns det inte samma jobb här som de vill ha efter studierna. Då kanske tex att starta eget företag kan vara en lösning.”

Flera projektledare resonerade även kring ökade möjligheter för just kvinnor att kunna välja andra karriärer som kräver bra uppkoppling hemifrån, att det tex kan inverka på kvinnors val att ta en chefstjänst där de förväntas vara uppkopplade även hemifrån och ändå kunna bo kvar i sitt hus på landet.

”Det kan bli enklare att vabba, delta i jobbmöten hemifrån, det gör det enklare att bo och jobba från landsbygd. Det kan ju vara så att just kvinnor kan ha större behov av bredband kopplat till arbete och hemmaliv eftersom de ofta tar på sig större delen av ansvaret för olika kontakter med skolor och VAB.”

Några projektledare nämnde också att fler och fler på glesbygden börjar använda digitala fastighetsnära tjänster och att det utvecklas många nya möjligheter för fastighetsövervakning. Bra bredband bidrar till att stugägare kan koppla upp sig mot olika system i sin stuga, tex starta värme eller vattenpump inför att de åker till huset. Någon menade också att det kan vara värdefullt för just kvinnor som äger stugor, att dessa tjänster kunde skapa större trygghet att tex vilja besöka eller bo i sitt hus även på vintern.

Ett perspektiv som många nämnde var den ökade användningen av digitala välfärdstjänster. Idag ökar möjligheterna till service från tex vård och omsorgs-team via nätet och en bra och säker bredbandsuppkoppling kan innebära att många äldre kan bo kvar i sitt hus längre. Flera projektledare menar att de uppfattar stort intresse för att lära sig mer om nätet och kunna ta del av digitala tjänster från just gruppen äldre kvinnor som bor på landsbygden. Ett antal nämnde också kvinnors förväntade längre levnadsålder och att de själva träffat många äldre kvinnor i byarna som lever ensamma i hus på landet. För dem kan bredbandet innebära både tryggare vårdkontakt, tex via olika trygghetslarm och videotjänster där vårdpersonal kan hålla kontakt via videolänk, samt fler möjligheter till sociala kontakter.

”Jag tror att det ofta är kvinnorna som bli kvar hemma ensamma i huset. De har något längre livslängd än männen, bättre hälsa. Och kanske är de några år yngre än den man de lever med också. Så länge man är två så kan man oftast stötta varandra och behöver inte lika mycket service. Men när kvinnorna blir ensamma så småningom är det ju fantastiskt om vi kan erbjuda dem service via de digitala tjänster som kommunen har och att de kan få mera kontakt med andra via nätet.”

Vkna rekommendationer:

Vkna rekommenderar att vid kommande bredbandsprojekt använda sig av berättelserna från intervjuerna i *Undersökning 2* i denna rapport. Att göra sig en bild av hur bredband kan inverka på kvinnors/människors liv, boende och arbete kan göra det enklare för bredbandsprojekt att reflektera kring, planera och arbeta med jämställdhetsperspektiv i bredbandsutbyggnadsprocessen. Och att sprida denna kunskap till alla inom projektet i syfte att skapa än mer förståelse för vilken betydelse bredband kan ha för enskilda människor.

Vkna rekommenderar även att ha med statistik kring in-/utflyttningsmönster till orterna: vilka mål finns kring befolkning på olika orter – kan tillgång till fiber påverka möjligheterna att nå dessa mål?

Avslutningsvis har Vkna tagit fram en figur som visualiserar olika hållpunkter i kommunens beslutsprocess för bredbandsutbyggnad där ett jämställdhetsperspektiv kan finnas med. Här tipsar vi också om vad som kan vara bra att reflektera kring vid varje punkt.

Hur tänka jämställdhet i bredbandsutbyggnadsprocessen?

Figur 3 1 Förslag på hållpunkter för att integrera jämställdhetsperspektiv i kommunens beslutsprocess för bredbandsutbyggnad.

Analysresultat undersökning 2. Påverkan på kvinnors företagande; vilken effekt kan det förbättrade bredbandet ha på kvinnors företagande i länet?

För att bidra till projektets delmål 2 beslutades att projektet skulle genomföra en undersökning för att samla in mer information om hur möjligheter till bättre bredbandsuppkoppling påverkar företag längst sträckorna där det nya bredbandet grävs. Valet föll på att intervjua kvinnor som driver eller sitter i ledningen i ett företag. Detta för att koppla ihop bredbandsutbyggnad med regional utveckling, med syfte är att skapa medvetenhet hos kommunerna hur en bredbandsutbyggnad potentiellt får positiva konsekvenser för kvinnors möjligheter att bo kvar och arbeta i glesbygden.

Vkna har genomfört 12 intervjuer i 7 kommuner i Västerbotten. De flesta av de intervjuade har redan nåtts av den nya bredbandsutbyggnaden men några hade vid intervjutillfället ännu inte fått det inkopplat. Vår ambition var att nå minst ett företag per kommun, men eftersom de sträckor som innefattats av den nya bredbandsutbyggnaden har tillhört små byar, har analysgruppen varit begränsad. Liksom forskningen belyser så innehar de flesta företagare som är kvinnor i länet även enskilda bolag, vilket innebär att det också endast varit en person att kontakta i de flesta företag. Alla vi fått kontakt med har heller inte velat delta i en undersökning.

De företagare som intervjuats har varit verksamma inom flera olika branscher. Allt från spaverksamhet, osteopati, butiksverksamhet, resebolag, hantverk, gräventreprenad till hovslageri, terapiridning och uthyrning av hundspann. Det är alltså inom företag som inte är tydligt manligt kodade som de flesta företagare varit verksamma inom.

Förutsättningar och motivation till att starta företag

Anledningarna till att starta företag har bland de intervjuade varit ganska spritt. Liksom forskningen visar så arbetar många av de företagande kvinnorna med andra jobb vid sidan av företaget och har företagandet som en sidoinkomst eller hobby. Men flera av de vi pratat med har haft företaget som enda inkomstkälla.

Många beskriver företagandet som en livsstil eller att det går ihop mycket med den egna personen. Detta har för många varit en anledning till att starta företaget från början, liksom att få förvalta sin egen tid och ha chans att jobba med sitt intresse.

”Ja, men det är ju så att det flyter ihop väldigt mycket med fritiden som egenföretagare. Det ger fler möjligheter och det är stimulerande. Även fast dagarna är långa så är det jag som bestämmer, med tiden och vidareutbildning och så vidare. Och så är det ju ett levebröd också, naturligtvis”.

”Att få vara min egen, förvalta min egen tid och att vara kreativ. Det är mycket estetiskt jag vill hålla på med. Men också att kunna försörja mig delvis”.

Den ekonomiska biten, att försörja sig på företaget, har för vissa av de intervjuade inte varit avgörande då de har haft företaget som en extra inkomst vid sidan av en annan anställning. För andra har den ekonomiska delen varit det mest motiverande till att starta företaget, och även det som möjliggjort att kunna flytta till, eller stanna kvar på, orten.

”Företaget var en back-up för att klara sig ekonomiskt när jag flyttade till inlandet. Jag jobbar bredvid företaget nu, men förhoppningsvis kommer jag få snurr på det snart.”

Företagandet har även beskrivits som mer än ett jobb och en inkomstkälla. Det har varit en del av att ha en meningsfull tillvaro.

”Jag hade mycket material och jag är handikappad, så jag ville ha en butik. Nu slipper jag sitta helt själv, då jag får träffa folk de dagar jag mår bra. Jag kan inte ha ett vanligt jobb på grund av mitt tillstånd, men nu kan jag driva det på det här sättet, det är perfekt. Företaget är hela mitt liv, det är livsuppehållande. Annars sitter jag bara och glör och blir rastlös. Nu slår jag upp porten om jag orkar och så kommer en kund och tjartrar. Jag får mänsklig kontakt. Och så handarbetar jag och tillverkar till företaget. Innan satt jag bara och visste inte vad jag skulle göra av allt.”

Företagandet beskrivs som en chans till att få jobba med sitt intresse, vara kreativ och få förvalta sin egen tid. Men även som en möjlighet att bryta isolering och inaktivitet genom att företaget ger kundkontakter och uppmuntrar till att arbeta med exempelvis handarbete. Den ekonomiska biten lyfts även fram som väldigt viktig, oavsett om det är som en extrainkomst vid sidan av en anställning eller att företaget är den enda inkomstkällan.

Viljan att bo och stanna på orten

Vid frågan om varför företagarna bor på sin ort har svaren varit relativt enhälliga. Alla lyfter fram närheten till naturen som den främsta anledningen till att bo på orten. Men även tempot, att inte bo tätt inpå andra människor, familj och intressen är viktigt.

”Det är lugnt och fridfullt och det mesta finns här. Det är nära till allt. Det här med naturen, det är ett sätt att leva. Även familjen, vänner, miljön och hela allt. Jag skulle definitivt inte vilja bo i storstad.”

”Jag har ju bott här jättelänge, sedan jag var 9 år. Det finns inget bättre ställe att bo på. Vi har allt; restauranger, vacker natur, skidor, jakt, fiske, fjällvärlden. Det är otroligt mycket fördelar. Efter gymnasiet så var jag borta två år och Stockholm, men ville tillbaka. Naturen drar väldigt mycket, mindre stress, bättre livstempo, familj och det sociala och intressen som gör att jag får ut väldigt mycket av orten.”

”För mig handlar det om livskvalitet, att bo i en naturnära miljö. Det är rofylt och ger rekreation.”

För samtliga intervjuade har valet att flytta till, eller stanna kvar på sin födelseort varit väldigt medvetet.

”Ja, jag har valt att flytta hit. Bland annat på grund av min mans hälsa, vi behövde miljöombyte från storstaden.”

”Ja det var mycket medvetet att välja att bo här. Från början var det mitt barn som ärvde ett hus här. Vi åkte upp hit för att vara på semester. Så sa grabben att han inte ville åka hem. Så vi tyckte det var så fint här så vi bodde kvar. Och nu har flera släktingar också flyttat upp.”

”Det är ett medvetet val att bo här. Jag född på den här orten. När jag bildade familj så stannade jag gärna kvar. Sen har arbetet gett mig chanser att flytta, men jag har så starka rötter här så den här platsen är min basstation.”

Att bo sin ort är med andra ord något som de intervjuade företagarna lyfter fram som något mycket positivt och att det funnits en medvetenhet i det som handlar om livsstil. Även att de gjort ett avsiktligt val när det kommer till att flytta till, eller stanna kvar på den ort de fötts på. Företagandet har för flera rent av möjliggjort att de kan leva och bo på orten.

”Allt hade varit svårare utan företaget. Det möjliggör att jag bor var jag vill och att jag har större möjlighet att hålla ihop familjen.”

”Såhär är det, jag har parallellt jobbat och varit verksamhetschef på en annan ort. Men företagandet har gett mig möjligheten att bo kvar här! De jobb jag har sökt har inte funnits här. Jag har veckopendlat tidigare. Men nu har företaget gett mig möjlighet att faktiskt bo kvar här. (—) Jag misstänker att jag hade bott kvar här ändå, men min ekonomiska sits hade varit betydligt sämre.”

De intervjuade kvinnorna är med andra ord rätt enhälligt positiva till att bo i Västerbottens inland. Att leva nära naturen och familjen är något de framhäver som extra positivt. Deras boendesituation ses som något väldigt positivt och som en stor och medveten del av det övriga livet.

Norrland i allmänhet och Norrlands inland i synnerhet står inför stora utmaningar när det gäller in och utflyttning till samhällena. Problematiken i att kvinnor och unga väljer att flytta till storstäderna är tydlig. Dock visar materialet från intervjuerna tydligt att viljan att bo och leva på den valda orten är stark. Flera av de intervjuade har bott på andra ställen tidigare men sedan gjort ett väl övervägt val att flytta till den nuvarande orten. Flera var även så kallade ”hemvändare” som valt att flytta tillbaks till födelseorten efter en tid i en större stad.

Kvinnors företagande och bredband

Att starta och inneha ett företag samt att bo och leva på den valda orten lyfter alltså de intervjuade fram som något som till stor del har att göra med hur de vill leva sitt liv. Företaget möjliggör bland annat att kunna förvalta sin egen tid och att jobba med något de är intresserade av. När det kommer till dessa frågor går det att se att det till stor del handlar om livsstilsval.

Användning av internet är något som de flesta av de intervjuade företagarna lyfter fram som något de är beroende av, både för företaget och privat. De sysslor och områden som företagarna använder internet till i relation till sitt företag är administration, bokföring, hemsida, webbshop, kundbokningar på internet och sociala medier.

Efterfrågan

Flera har innan de fick fiber haft mobilt bredband via 4G. Vilket de beskriver har funkat relativt bra, men haft sina begränsningar. Bland annat har det varit mycket dyrare, varit sämre hastighet och inte funkat för långt från masten. Men även att mobildatan kan ta slut, vilket innebär att en riskerar att stå utan uppkoppling och då inte kunna jobba. Många har även aktivt efterfrågat bättre bredband.

”Jaa! Vi har till och med varit med i tidningen och härjat, för att vi var så trötta på nätet. Vi hade bredbandskabeln genom våran tomt i många år, men fick inte koppla upp oss. Och på tal om mobiltelefon var det bara runt 7 år sedan vi fick det, och vi fick 4G i höstas.”

”Ja men alltså, det har vi gjort. Jag har varit i kontakt med IT-avdelningen på orten och jag har svarat på enkäter (företagsenkäter som utvecklingsavdelningen skickar ut, även svenskt näringsliv) och sagt att det måste bli bättre!”

”Ja, jag har efterfrågat bättre bredband för att få en snabbare uppkoppling. Vi visste att det var på gång och har väntat på att det ska bli vår tur.”

Vad innebär det i praktiken?

Det nya bredbandet via fiber har alltså varit väldigt välkomnat bland de vi talat med. Flera lyfter fram specifikt att detta innebär nya möjligheter och förutsättningar för företaget. De flesta har märkt av det nya bredbandet genom att uppkopplingen går mycket snabbare och att nätet är mer stabilt. Något som upplevs som väldigt positivt.

”Det går mycket snabbare nu och är stabilare. Är det stabilare så påverkar det också företaget. Jag kan jobba på ett annat vis.”

”Ja, det är smidigare. Snabbare uppkoppling och mindre störningar. Och det är ju viktigt när man sitter och jobbar att det inte är några störningar.”

”Det går inte att jobba om det går för långsamt. Bredbandet avbröts ju förut och man blir ju tokig. Det är jätteviktigt och avgörande att det funkar.”

Hastigheten är därmed något som upplevs vara viktigt och som påverkar företaget och arbetet i företaget. Att jobbet blir mer effektivt och att det inte leder till frustration att det går långsamt eller att uppkopplingen rent av bryts. Företagarna beskriver att det är många arbetsuppgifter och aspekter av företaget som behöver en bra uppkoppling. Att sköta kundkontakter och kundbokningar, kunna ladda upp bilder, hantera hemsidan, göra bokföring och administration är några exempel.

”Jag är den som sköter administrationen och personalekonomin. Vi har väldigt beroende av att internet fungerar. När vi ska jobba med bokföring har det varit väldigt frustrerande när det inte fungerat.

”Jag har ju mycket möten via internet, och det är ju ett stort irritationsmoment om det inte funkar. Efter varje behandling så vill ju kunderna boka en ny tid, så det är jätteviktigt att det flyter på bra. Kundsidan är också viktigt, för kommer man inte in och kan boka en tid som kund så går man ju därifrån.”

Att många möten kan hållas via internet gör ju även att platsen en befinner sig på inte blir lika viktig. Det blir däremot uppkopplingen. Webb-möten öppnar också upp möjligheten att sköta arbetet även vid exempelvis vård av barn (vab).

Flera beskriver också hur de nu kunnat börja nå ut till kunder på ett mer effektivt sätt. Men också att de kommer kunna marknadsföra sitt företag eller sina produkter så att de når ut till fler.

”Väldigt stor skillnad! Många fler kunder, och de har sett mina bilder och kommer in och säger det. Och en gång la en flicka ut en bild och hashtagga till mig och efter det kom många in och frågade om jag hade kvar just den produkten. Så internet betyder ju mycket! (—) Nu kan jag lägga ut mina bilder som jag vill, förut var det inte ens någon mening att försöka lägga ut, det bara bröts. Nu kan man hashtagga hit och dit, få ut bilder och nå en större skala med internet.”

”Alltså det ökar mina chanser att få in extra inkomster. Fler av mina kunder är i Tyskland, och nu nås de ju på ett annat sätt. Förut hade jag inte de tyska kunderna, utan de kom med internet. Och folk som kommer från Stockholm har sett mig och mina produkter på nätet när de åker förbi här. De har ju sett mina bilder. Jag har även kunnat göra om hemsidan så den blev bättre och mer aktiv.”

”När jag får tillgång till det nya bredbandet så kanske det är intressant att marknadsföra mina produkter bättre, då kan jag ha en sida för försäljning. Det är ganska krångligt nu, det fungerar inte. Jag vill ha wifi, då kan jag ju ha det ute i verkstaden också. Det kommer vara positivt för företaget.”

Bredbandet har alltså öppnat upp nya vägar för marknadsföringen. En företagare upptäckte att hennes produkter kunde spridas effektivare på sociala medier med bland annat hashtags sedan hon kunnat ladda upp bilder på internet, något som tidigare varit begränsat i och med den långsamma

uppkopplingen. Så att sprida och marknadsföra sina produkter via bilder, hemsida, webbshop och så vidare är något som företagarna har lyft upp som en ny möjlighet genom det nya bredbandet.

Slutsatser undersökning 2

Bredbandssatsningen har mottagits väl bland de företagare som intervjuats. Bredbandet via fiber är något som företagarna beskrivit som väldigt välkomnat då nästan alla företag behöver internetuppkoppling för att kunna drivas. Många beskriver att det nya bredbandet haft stor påverkan på företaget. Bland annat genom att arbetet flyter på bättre utan uppehåll, att de nu kan ladda upp bilder och sköta företagets hemsida och på så sätt sprida sina produkter mer effektivt.

Då det egna företaget för flera av företagarna varit den enda, eller en stor inkomstkälla så är det avgörande att allt inom företaget fungerar. Många lyfter fram problem med att internetuppkopplingen varit bristfällig, då viktiga aspekter som att kundbokningar, bokföring, administration och hemsida inte fungerat optimalt. Vilket drabbar företaget.

Företagarna har alla haft en stark vilja att bo och leva på sin ort. Samtliga lyfter fram naturen och lugnet som en stark faktor till att de medvetet gjort valet att bo på glesbygden. Det finns en problematik med utflyttning av kvinnor från Norrlands glesbygd vilket till stor del är ett arbetsmarknadsproblem i kombination med att glesbygden har svårare att framställa sig som en levande och attraktiv plats. Intervjuerna visar dock på att många som nu bor på sin ort i inlandet har gjort ett välgrundat val att bo och leva på glesbygden. Några lyfter fram att företaget är ett sätt för dem att kunna försörja sig på orten och att det är på grund av detta som de kan bo.

Ett välfungerande bredband kan vara en stark förutsättning för att kunna stanna kvar, eller att flytta till glesbygden och då ta med sig sitt befintliga företag och kunna utveckla det, eller välja att starta ett företag i försörjningssyfte. Ett bra bredband i kombination med företagande öppnar upp för fler försörjningsmöjligheter i glesbygden, kanske särskilt för kvinnor med tanke på att arbetsmarknaden är väldigt könssegregerad och de arbeten som finns att tillgå på glesbygden i stor omfattning är maskulint kodade.

Bredbandssatsningen blir på så vis en bidragande faktor till att göra inlandet/glesbygden än mer levande. Att ge människor chans till egen försörjning där det kanske annars inte finns, att inte behöva pendla långt, att kunna svara på mejl när en är hemma med vård av barn etc.

Vkna's rekommendationer

Då kvinnor i regel inte startar företag i samma utsträckning som män så vill Vkna lyfta fram vikten av att ta del av annan kunskap än den statistik som visar vart företagen ligger idag. För att gynna egenförsörjningen och en levande landsbygd än mer (och på så sätt verka för ett mer jämställt samhälle), är en rekommendation att göra undersökningar kring *intresse* att starta företag. Detta skulle kunna fånga upp de som tvekar eller är i startgroparna kring företagande. Kanske kan ett snabbt bredband vara det som utgör startskottet? Vkna vill även uppmuntra till att vara kreativa och samarbeta med instanser som redan idag jobbar för att främja (kvinnors) företagande – kanske går det att i samband med planerandet eller nerläggandet av bredbandet att göra gemensam kampanj om allt gott som kan följa med ett välfungerande bredband.

Sammanfattning:

Vkna's rekommendationer inför framtida bredbandssatsningar

- Vkna vill till framtida bredbandsprojekt poängtera vikten av en bra dialog mellan kommunerna i planeringsfasen av projektet. Detta för att säkerställa att alla kommuner får samma möjlighet att sätta samman en styrgrupp med kompetenser från flera olika kommunala enheter som ska fungera som ett bollplank och stöd för den lokala projektledaren. En styrgrupp bestående av exempelvis både IT-samordnare, personal från samhällsplanering och utvecklingsenhet samt politiker kan bidra med fler perspektiv till planering och genomförande av bredbandsutbyggnaden och säkerställa att processen genomförs med ett större utvecklingsperspektiv precis som all annan utbyggnad av infrastruktur. Här finns också möjligheten att tänka till kring representation och tillsätta en styrgrupp med en så jämn könsfördelning som möjligt.
- Fortsätt arbeta för fortsatt bra dialog och samarbete kommunerna emellan för att få nya perspektiv på vilka sträckor som ska prioriteras och att få stöd i varandra gällande hur ett jämställdhetsperspektiv kan integreras i beslutsprocesser.
En viktig del av det förberedande arbetet är att kartlägga och analysera de alternativa sträckorna för att inventera olika behov och kunna nå mål (tex. jämställdhetsmål, regionala utvecklingsmål). Exempel på frågeställningar kan vara: hur ser utflyttning/inflyttning ut till området? Hur är fördelningen mellan antal kvinnor och män? Hur och av vilka används samhällstjänster i området? På vilka olika sätt kan bredbandet förbättra och underlätta människors vardagliga liv?
- I kommande bredbandsprojekt behöver kommuner säkerställa att samtliga medborgare kunnat ta del av informationen om den kommande bredbandssatsningen på liknande sätt, dvs att information gått ut via flera kanaler och till samtliga hushåll. Vkna uppmanar till kreativitet vad gäller att kommunicera och möta medborgare, både kvinnor och män. Att våga prova nya sätt, nytt språk och nya kanaler för att samtala och samla in idéer, önskemål och behov från olika grupper av människor. Detta för att öka möjligheter till att det blir en mångfald av personer tar del av information och kan delge sina åsikter.
- Även att kommunicera utåt till kring de förändringar som faktiskt görs. Byggs bredbandet ut på nya sträckor är det något positivt som händer orten, vilket bör synas utåt för att ge en tilltalande bild av orten. Ett förslag är också att när information om att bredbandet nu finns på plats, passa på att trycka på alla de positiva saker som bättre uppkoppling kan medföra. Kanske kan detta rent av leda till nya idéer som förverkligas och gör platsen till en än mer levande bygd?!

- I framtida bredbandsprojekt med tydligt framtagna jämställdhetsmål rekommenderar Vkn att det finns med extern jämställdhetskompetens redan från projektstart. Jämställdhetskompetens bör också rådfrågas i planering och framskrivning av projekt. Jämställdhetsexpertisen behöver sedan finnas med som stöd och bollplank med kommunerna för att det ska bli lättare för projektledare att arbeta med ett jämställdhetsperspektiv i de arbetsuppgifter de har. Jämställdhetsstödet ska kunna ge förslag på konkreta aktiviteter kring jämställdhet som ska genomföras i projektet.
- Vkn rekommenderar också att projektledaren tillsammans med jämställdhetsexpertisen tydligt kommunicerar betydelsen och effekten av jämställdhetsintegrering i projektet. Samt förklarar hur detta korrelerar till projektets mål. Detta för att skapa förståelse och engagemang kring jämställdhetsperspektivet och det arbete som ska utföras inom det.
- I början av kommande bredbandsprojekt bör samtliga projektledare utbildas i genuskunskap och praktiskt jämställdhetsarbete. Hur kan vi tänka och handla kring nerläggning av fiber i relation till jämställdhetsmål, till regionala utvecklingsmål osv? Vilken betydelse har vårt arbete för den enskilda människan och för Västerbotten i stort? Det är viktigt att projektledarna förstår hur olika beslut de tar också får olika effekter. Detta är förstås också en stor möjlighet att vara med och påverka ett samhälle åt en mer jämställd riktning. Vkn rekommenderar att avsätta tid för att diskutera och analysera vilka konsekvenser olika beslut skulle kunna få för kvinnor, för män, för bygden etc. Hur kan vi tänka och handla kring nerläggning av fiber i relation till jämställdhetsmål, till regionala utvecklingsmål osv
- Vkn rekommenderar att vid kommande bredbandsprojekt använda sig av berättelserna från intervjuerna i *Undersökning 2* i denna rapport. Att göra sig en bild av hur bredband kan inverka på kvinnors/människors liv, boende och arbete kan göra det enklare för bredbandsprojekt att reflektera kring, planera och arbeta med jämställdhetsperspektiv i bredbandsutbyggnadsprocessen. Och att sprida denna kunskap till alla inom projektet i syfte att skapa än mer förståelse för vilken betydelse bredband kan ha för enskilda människor.
- Då kvinnor i regel inte startar företag i samma utsträckning som män så vill Vkn lyfta fram vikten av att ta del av annan kunskap än den statistik som visar vart företagen ligger idag. För att gynna egenförsörjningen och en levande landsbygd än mer (och på så sätt verka för ett mer jämställt samhälle), är en rekommendation att göra undersökningar kring *intresse* att starta företag. Detta skulle kunna fånga upp de som tvekar eller är i startgroparna kring företagande. Kanske kan ett snabbt bredband vara det som utgör startskottet? Vkn vill även uppmuntra till att vara kreativa och samarbeta med instanser som redan idag jobbar för att främja (kvinnors) företagande – kanske går det att i samband med planerandet eller nerläggandet av bredbandet att göra gemensam kampanj om allt gott som kan följa med ett välfungerande bredband.

Källförteckning

Tryckta källor

- Faugert Sven, Sandberg Bo. *Perspektiv på utvärdering*. Lund: Studentlitteratur AB. 2016.
- Hirdman, Yvonne. *Genus- om det stabilas föränderliga form*. Malmö: Liber, 2003.
- Jalakas Anne, Larsson Anita. *Jämställdhet nästa! Samhällsplanering ur ett jämställdhetsperspektiv*. Lund; Studentlitteratur, 2014
- Jordbruksverket AOL1:2, 23. *Allt om att bo, leva och vara på landsbygden*
- Linghag, Sophie, Wahl, Anna. (2013). *Män har varit här längst*. Lund: Studentlitteratur, 2013.
- Lykke, N. *Genusforskning: en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. Stockholm: Liber, 2009.
- Länsstyrelsen Västerbotten, 2017. *Kvinnor och män i belysning*.
- Näringsdepartementet. 2016, 8,26. *Regeringens bredbandsstrategi. Sverige helt uppkopplad*.
- Projektansökan till Tillväxtverket, samverkansprojekt *Bredband till fler*.
- Proposition 1993/94:147
- PTS-ER-2017:7. *Mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2016*
- Regeringens skrivelse 2016/17:10, 45. *Makt mål och myndighet*.
- Reviderad projektansökan till Region Västerbotten, samverkansprojekt *Bredband till fler*.
- SOU 2017:1, 270. *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd*.
- SOU 2014:21 *Bredband för Sverige in i framtiden*
- SOU 2014:6 Bilaga 12. Susanne Stenbacka, *Män utanför städerna – om konstruktionen av rurala maskuliniteter och identiteter under förändring*.
- SOU 2005:66. *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål*.
- SOU 2004: 43. *Den könsuppdelade arbetsmarknaden*. Fritzes offentliga publikationer.
- Svenskt näringsliv. September 2017. *Lokalt företagsklimat – rankning 2017*.
- Svenskt näringsliv. Januari 2013. *Äntligen ett lyft för kvinnors företagande i Sverige*
- Svenskt Näringsliv. *Företagsamheten 2016 - Västerbottens län*.
- Tillväxtverket. 2015. *25 år med kvinnors företagande – Från osynligt till drivkraft för tillväxt*
- Westin, Lars. *Norrland och Umeå 2070*. CERUM, Umeå universitet. 2015

Elektroniska källor

Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsattning-forvarvsarbete-och-arbetstider/registerbaserad-arbetsmarknadsstatistik-rams/>.

<http://www.ac-net.se/om-oss/projekt/> (2018-03-21)

<http://www.bredbandsforum.se/Om-Bredbandsforum/> (2018-02-14)

<http://www.bredbandsforum.se/Om-Bredbandsforum/Nyheter/Nojdare-foretag-i-kommuner-med-snabbt-bredband--lagesuppdatering-2017/> (2018-03-08)

https://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Farre-kvinnor-an-man-driver-foretag/ 2018-02-27